

ISSN: 2617-9334

ЛЮДИНА. СУСПІЛЬСТВО. ДЕРЖАВА.

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ЖУРНАЛ

№ 1/2024

PERSON. SOCIETY. STATE.

SCIENTIFIC AND POPULAR JOURNAL

Людина. Суспільство. Держава.: науково-популярний журнал.
Періодичне видання. – №1, 2024. – 50 с.

Person. Society. State.: Scientific and Popular Journal. - № 1, 2024. – 50 p.

У журналі зосереджена увага на осмисленні процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, зокрема, здійснюється аналіз сучасних політичних, правових, релігійних, культурних, соціальних, освітніх та інших процесів, а також окреслюються проблеми взаємодії громадянського суспільства і державних інститутів.

Збережено авторську редакцію. Відповідальність за грамотність, точність наведеної інформації, автентичність цитат несуть автори статей. Редакція журналу може не поділяти думки авторів.

Для широкого кола читачів: науковців, викладачів, учителів, студентів та усіх, хто цікавиться сучасними соціогуманітарними проблемами.

Редакційна колегія:

*Посвістак О.А., докторка психологічних наук, доцентка
Заславська О.О., кандидатка політичних наук, доцентка
Козаченко С.М., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Ювсечко Я.В., кандидат філософських наук, доцент*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
ХМ № 823/310Р від 02.12.2016 р.

INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER: 2617-9334
Assigned by the International Centre for the Registration of Serial Publications
(Paris, France)

© Автори статей, 2024
© Редакція журналу, 2024

ЗМІСТ

Безух А., Козаченко О. РОЛЬ МУЗИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ.....	4
Бончік А., Козаченко С. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ НАЦІЇ.....	10
Войтюк А., Налімова В. ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ: ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	13
Гринишин А., Налімова В. МАГІЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ КОНСТРУКТ: ВІД МІФУ ДО ПОЛІТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ	16
Данильчук В., Налімова В. ПОЛІТИКА І ФУТБОЛ.....	24
Дякова Т., Козаченко С. ЧОМУ ПРАГНЕННЯ ДО ІДЕАЛУ МОЖЕ ЗАШКОДИТИ?!.....	28
Климчук О., Заславська О. ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ АВСТРАЛІЇ.....	33
Крилова Д., Посвістак О. ПРОБЛЕМИ УЗУРПАЦІЇ ВЛАДИ	34
Лебідь Є., Посвістак О. СТАНОВЛЕННЯ ПРОТЕСТАНТИЗМУ: ПРИЧИНИ ТА ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ	36
Литвинюк Я., Посвістак О. НОВИЙ ФОРМАТ ЛІДЕРСТВА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ МОЛОДІ.....	38
Макаров Д., Заславська О. ЯДЕРНА ПРОГРАМА ШВЕЦІЇ І ВІДМОВА ВІД НЕЇ....	42
Нижник Д., Заславська О. ПОТОЧНИЙ СТАН СПРАВ У СИРІЇ ТА ЇЇ НАЙБЛИЖЧІ ПЕРСПЕКТИВИ.....	47

РОЛЬ МУЗИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Аліса Безух,
Світлана Козаченко

Вплив війни на культуру та музику

На сьогоднішній день Україна переживає складний, але при цьому ж еволюційний етап у своїй історії, де культура, і зокрема музика, стала потужним інструментом у боротьбі за незалежність. Війна змінила характер і функцію мистецтва, зробивши його частиною соціальної та політичної мобілізації. Музика сьогодні не лише розважає, а й служить духовною зброєю, що допомагає народу вистояти у найскладніші часи.

Коли розпочалося повномасштабне вторгнення, українське суспільство стикнулося з потребою шукати засоби для психологічного відновлення й підтримки. Музика стала одним із головних каналів, через які артисти висловлювали свою позицію, надихали інших на дії та консолідували народ навколо спільної ідеї. Пісні, створені у цей період, відображали переживання мільйонів – від глибокого болю втрат до героїзму й прагнення свободи. Наприклад, пісня «Ой, у лузі червона калина», яка набула нового звучання завдяки Андрію Хливнюку та гурту Pink Floyd, стала символом незламності українців. Митці адаптували свою творчість до викликів війни, створюючи роботи, що підкреслювали єдність нації. Багато пісень прямо адресувалися українським військовим і волонтерам, виступаючи не лише джерелом підтримки, а й емоційною опорою, яка нагадувала, що за їхніми спинами стоїть весь народ. Артисти виходили за межі традиційних студій і сцен, влаштовуючи концерти для бійців на передовій чи в укриттях. Така культурна мобілізація допомогла зробити мистецтво доступним навіть у найекстремальніших умовах та слугувала своєрідним оберегом національного духу.

Події, які розгортаються на фронті та в тилу, стали основним джерелом натхнення для багатьох митців. Військові реалії спонукали створювати твори, що базуються на справжніх історіях, які торкають душу. Це можуть бути пісні про героїчний подвиг окремої людини, як-от історії бійців, які тримали оборону Маріуполя, або про волонтерів, що рятують життя цивільних під обстрілами. Такий підхід додає творам глибини та щирості, адже слухач розуміє, що це не вигадка, а справжні події, які відбуваються тут і зараз.

Війна також надихнула митців на пошук нових форм самовираження. Наприклад, реперка Alyona Alyona та Jerry Heil у своїх творах підкреслюють силу українських жінок під час війни, створюючи пісні, які висвітлюють роль жінок у збереженні тилу та культурного спадку.

Патріотичні твори часто містять заклики до спротиву агресору, відображаючи настрій і силу українського народу. Водночас музика стала ефективним інструментом інформаційної війни: тексти та кліпи критикують агресора, висміюють його слабкості й неетичність.

Особливо потужною зброєю стали пісні, що поєднують народні традиції з сучасним звучанням. Такі композиції, як-от «Стефанія» гурту Kalush Orchestra, стали не лише переможцями міжнародних конкурсів, а й інструментами культурної дипломатії. Вони показують світу красу української культури та її здатність зберігати самобутність навіть у найскладніші часи.

Політичні та патріотичні мотиви в українських піснях (2022–2024рр.). Історія створення та аналіз.

В умовах війни, яка розгорнулася в Україні з 2022 року, пісня стала важливим інструментом вираження патріотичних почуттів, підтримки національної ідентичності та боротьби за свободу. Українська музика цього періоду значною мірою відображає емоційний стан суспільства, його прагнення до незалежності та непохитність перед зовнішньою агресією. Політичні та патріотичні мотиви в піснях 2022-2024 років стали потужним засобом мобілізації, надихаючи людей на боротьбу та стійкість. Творчість музикантів цього часу охоплює широкий спектр тем: від глибокої скорботи і болю втрат до гордості за свою країну і велику національну історію. Музичні твори, що народилися в період війни, стали частиною культурного фронту, її популярність не лише в Україні, але й за кордоном, свідчить про величезний вплив, який вони мають на формування громадської свідомості та міжнародної підтримки українського народу. Тому в цьому контексті проаналізований не лише зміст пісень, але й дослідження, як вони допомагають формувати національний дух і які саме культурні процеси вони супроводжують.

«Хай буде весна» Макс Барських (2022 р.)

Жанр: поп-музика (колискова)

Історія створення пісні

Пісня «Буде весна» написана в перший тиждень війни та присвячена українцям, які нині боронять свою країну від російських окупантів. «Сьогодні кожен з нас робить усе можливе, щоб урятувати свою країну – те місце, де ми народжені, де ростуть наші діти та поховані наші предки, – каже музикант. – Я пишаюся нашою силою і волею, я нескінченно гордий бути українцем. Сьогодні МИ ВСІ – УКРАЇНА! Ми клітини одного організму, тому кожна втрата б'є просто в серце, кожна перемога дає змогу перевести дух. Ми дуже талановита нація і кожен українець має свою секретну зброю, моя – це музика...». Допомогати своєю творчістю – те, що може робити кожний український музикант.

Аналіз тексту твору

Музичний твір «Хай буде весна» є потужним прикладом патріотичної музики, що відображає реалії війни в Україні, сповнена антивсесвітніх мотивів, закликів до єдності та надії на відновлення. Вона розповідає про боротьбу народу за свою землю в умовах страждань і втрат, висловлюючи впевненість у перемозі. Основним лейтмотивом є незламність духу українців: «Поки ми стоїмо до кінця, нас не зламає війна». Ці рядки закликають до стійкості, об'єднують народ навколо спільної мети – збереження країни. Образи «міста в огні» та «серця, що болить» метафорично передають руйнування війною не лише фізичного середовища, але й емоційного стану кожного громадянина. Символіка весни як відродження та надії посилює оптимістичний настрій пісні. «Україна навіки жива» – фінальний акцент на вірі в майбутнє, незалежно від складнощів. Текст сповнений гордістю за країну, яку автор називає «нашою землею», що підкреслює зв'язок поколінь і значення боротьби за свободу. Пісня наголошує на єдності, яка є ключем до перемоги, звертаючись до почуттів колективної відповідальності та сили віри. Вона стала не лише музичним твором, а й символом моральної підтримки для українців у часи випробувань.

Хай буде весна,

Поки ми стоїмо до кінця,

І нас не зламає війна,

Наша віра єднає серця,

Україна навіки жива.

«Місто Марії» Океан Ельзи (2022 р.)

Жанр: рок

Історія створення пісні

Соліст групи Святослав Вакарчук познайомився з бійцями полку «Азов» Святославом Паламаром за позивним Калина та Денисом Прокопенком, відомим як Редіс, дистанційно. Він спілкувався з воїнами, коли ті захищали «Азовсталь», і зізнався: «вони стали для мене близькими людьми, хоч ми навіть не бачились жодного разу». Люди знаходилися в надскладних умовах, в оточенні. Їм не вистачало боєкомплектів, їжі, води, медикаментів, а він попросив... Написати пісню. Я думав над цим і мені стало зрозумілим його прохання: саме боєць з великим серцем і світлою душею – це і є Воїн. Він просив «боєкомплект для серця», тому що Воїн без світла в душі, без світла в серці не воює. Я вперше написав пісню на прохання – «Місто Марії».

Аналіз тексту твору

Ця пісня – гімн стійкості, віри та боротьби за рідну землю. Її текст глибоко патріотичний, водночас чуттєвий і насичений символами. Вона зосереджена на ідеях незламності духу, пам'яті й колективного спротиву, що надає їй універсальності для всіх українців у часи боротьби. Зміст пісні зображує війну через образи руйнувань і страждань, таких як гармати, бетон і глибокі підвали. Ці символи передають суворі реалії, але водночас вони підкреслюють незламність духу. Навіть перед лицем смерті й агресії зберігається віра у відновлення. Ворог, представлений через агресивну атрибутику, протиставляється героям, які борються за своє місто й землю. Водночас оспівується стійкість і єднання людей у боротьбі за Маріуполь – «Праведне місто Марії». Ідея, що «сонце над Азовом встає», акцентує на єдності людей у відстоюванні спільної мети. Головний мотив – це спільна мрія про відродження та перемогу, що підсилює дух опору. Щодо символів сонце і вітер є ключовими символами, які передають циклічність життя та надію. Сонце символізує відродження, в той час як «Маріуполь» і «Азов» стають символами гордості й боротьби. Хоча текст не має прямої сатири чи гумору, як у деяких інших творах, він є протестом через сам факт зображення незламності проти агресора. Корабельні гармати та війна представлені як виклики, які не можуть зламати віру й мрію.

Ні, корабельні гармати

Не розіб'ють мою мрію

Віру ніколи не зрадить серце моє

Буде довіку стояти

Праведне місто Марії

Доки над гордим Азовом сонце встає.

«Моя країна» Yarmak (2022 р.)

Жанр: реп

Історія створення пісні

Нова епоха, але старий біль та незмінна любов і віра в нашу прекрасну країну. Попри всю складність моменту, я щасливий жити серед таких прекрасних людей, які приречені на перемогу. На пісні «22» виросли сотні тисяч воїнів і борців, які сьогодні захищають нашу країну, сподіваюсь, ця пісня допоможе вирости новому поколінню, яке розбудує нашу прекрасну державу до рівня однієї з кращих у світі, – розповів сам репер. Зізнався, що пісня була записана у дуже важких умовах, хоча і народилась за один день.

Аналіз тексту твору

Даний твір є маніфестом стійкості, патріотизму та рішучості в боротьбі за свободу. У ньому через метафори та емоційні образи автор описує біль і втрати, спричинені війною, але водночас акцентує на незламності українського народу. Антивоєнні меседжі виражені через протиставлення ворогів як джерела руйнації та зла, а українців – як борців за справедливість і мир. Біль втрат не зламав героїв, а лише підсилив їхню лють і прагнення до відплати. Опис трагедій, таких як Буча й Ірпінь, додає тексту історичної ваги та конкретності. Заклики до єдності звучать у підкресленні колективного спротиву: волонтери, військові та митці діють разом, захищаючи спільні ідеали. Автор використовує патріотичні мотиви, звертаючись до пам'яті поколінь борців, підкреслюючи тяглість боротьби українського народу за свободу. Символіка в тексті надзвичайно потужна: країна постає як жінка, що витримує біль і продовжує йти вперед, втілюючи незламний дух нації. У завершальних рядках звучить надія на перемогу, коли радість і скорбота об'єднуються в шануванні героїв і святкуванні вільного майбутнього.

«Казали всі - змирись, врятує тільки ампутація,

Вона йшла до кінця, тримавши міцно мапу нації!

Через страждання і руйнації,

Через бомбардування, через страх, евакуації

Ця помста відчувається у всіх на рівні фібрів,

Щоб душу нашу вбити, в вас нема таких калібрів!»

«Нас кинули» Скрябін (2009 р., актуалізована – 2023 р.)

Жанр: рок

Історія створення пісні

Соліст гурту Андрій Кузьменко не боявся називати війну війною, допомагав бійцям АТО та крив лайкою корупціонерів-політиків. У пісні «По-моєму нас кинули (Кинули)» з альбому «Моя еволюція» 2009 року відчувається переломний момент творчості. Це не відбивається на музиці, мелодика досить звична для останніх років творчості групи, проте тексти вже мають геть інший інформаційний тиск. У пісні звучать слова: «По-моєму, чувак, нас кинули», – так Кузьма Скрябін звинувачує владу в брехні та бездіяльності. – «Кинули, як лохів розвели за спинами. Діла свої зробили, злили нас. Мене з тобою разом в унітаз». Біда в тому, що політики ніколи не відповідали за свої вчинки. Вони писали закони для нас, а для них законів не було, у них була недоторканність, – наголошував Кузьма Скрябін. А також автор наголошував, що патріотичні пісні потрібно писати весь час, а не тоді, коли їх писати треба. Бо до того, як в країні таке сталося, ніхто їх не писав, а зараз всі стали такими патріотами – понадівали собі вишиванки і поналіплювали їх на машини. Їх ще «вишиватниками» називають. Начепив вишиванку – і вже думаєш, що все змінилося. Та вишиванка має бути десь глибше, зашитою мамою і татом....

Аналіз тексту твору

Цей текст демонструє глибоке розчарування, що виникає у відповідь на політичну зраду та суспільну несправедливість. Ліричний герой починає з любові до країни, оспівуючи її красу та теплоту, але поступово переходить до критики, коли ця любов стикається з реаліями корумпованої системи та бездіяльності влади. Фрази на кшталт «злили нас» і «як лохів, розвели за спинами» уособлюють відчуття зради, яку людина переживає як на особистісному, так і на національному рівні. Символіка «теплої землі» та «іржавих кораблів» акцентує контраст між ідеалізованою Батьківщиною і її сучасним станом, де руйнування стало нормою. Глибоке відчуття незахищеності виявляється в образі воронів, що клюють,

підкреслюючи, як політичні маніпуляції посилюють кризу в суспільстві. У тексті простежуються протестні настрої, які вирізняються іронією і критикою системи. Використання повсякденних і навіть грубуватих метафор, таких як «в унітаз», додає щирості висловам, роблячи їх близькими багатьом слухачам. Ця критика спонукає до переосмислення ролі кожної людини в суспільстві, підкреслюючи важливість активної позиції. Текст також піднімає питання еміграції як реакції на розчарування. Ліричний герой говорить про втечу, яка стає символом втрати надії на зміни всередині країни. У цьому полягає трагедія: замість боротьби відбувається відчуження.

«А тепер тут страшно - я розлюбив її

Злі сірі очі, іржаві кораблі

Ми так хотіли, щоб був колись тут рай

Але зрозуміли, що нас просто кинули!»

«Ветерани» Nord Division & Тіна Кароль (2024 р.)

Жанр: реп

Історія створення пісні

Композиція «Ветерани» була спеціально створена до Дня ЗСУ, який відзначається 6 грудня. Співачка Тіна Кароль у неочікуваному дуєті з реперами-військовими заспівала про ветеранів війни присвятила трек Ветерани, присвячений захисникам і захисницям України. Пісня триває понад 12 хвилин і, за словами учасників проекту, є “музичною воєнною поемою, народженою в окопах”. “Ця композиція присвячується кожному українцю, який не залишається осторонь у ці важкі часи. Ми хочемо, щоб ці слова дійшли до серця кожного, бо це правда, яку ми проживаємо щодня”, – прокоментував реліз гурт Nord Division.

Аналіз тексту твору

Текст пісні пронизаний емоційною глибиною та потужними політично-патріотичними мотивами. Він передає атмосферу боротьби та незламності через зображення трагедій війни, використання символів і закликів до єдності. Центральною темою є антивоєнний протест, що показує біль втрат і героїзм українського народу. Через такі образи, як «кров окропила землю» і «війна забирає найкращих», відображаються реалії війни, що залишають незгладимий слід у свідомості людей. Автор акцентує увагу на жертвах, які приносяться заради свободи, та водночас демонструє надію на відновлення. Важливим аспектом є заклики до єдності, які звучать через ідею нерозривного зв'язку між різними регіонами України. Автор підкреслює, що тільки разом можна здолати ворога, нагадуючи про силу колективного духу. Символіка тексту базується на традиційних українських образах – калині, тризубі, степах, які уособлюють багатовікову боротьбу за незалежність. Ці елементи додають твору історичної глибини і культурного резонансу.

Текст також має протестні настрої, які проявляються у викритті політичної бездіяльності та міжнародної байдужості. Автор торкається теми несправедливості, водночас зберігаючи впевненість у перемозі через рішучість народу. Це не просто вірш – це маніфест незламності та віри у світле майбутнє, що об'єднує героїзм минулого з реаліями сьогодення, спонукаючи до дії. Твір підсилює зв'язок між людьми, надаючи їм сили у складні часи.

«В Україні не існують

Слів капітуляції»

«Свободи є потреба

В неволі нам не жити»

«Моя країно

Ми загоїм рани

Твої ветерани»

«В кровавих битвах і земля кровава

Але завжди родюча, як ці текста колюча

Як правда в око - гірка й болюча

Як смерть росії неминуча»

*«Ті хто пішов у вічність не забути ніколи скільки на країну вилилось горе мрію про
сталеву націю та кордони мрію щоб на карті московії не було ніколи
щоб Жовто-Блакитний стяг замайорів знову від Сяну до Дону
щоб товарищі мали змогу не пропадати з поля бою і повертатися з посмішкою к
рідним до дому».*

Як вплинула українська музика на національну свідомість під час великої війни

Новий етап російської агресії 2022 року ознаменував остаточну відмову від ворожого музичного контенту північного сусіда, що у свою чергу призвело до кумулятивного зростання попиту на українську пісню. Аудиторія почала активно звертатися до українських виконавців, що сприяло появі нових імен, жанрів та країномовних композицій.

Особливу увагу отримали пісні, які висвітлюють реалії війни, передаючи як біль, так і надію. Як зазначають артисти, таких масштабів створення пісень у контексті визвольної боротьби раніше не спостерігалось. Українська музика цього періоду стала невід'ємною частиною національного опору, формуючи духовну єдність і підтримуючи стійкість людей.

Українська пісня войовничого періоду стає справді соціокомунікаційним феноменом, інформаційний потенціал якого являє собою ментальний код комунікації в обміні інформацією про героїзм і незламність української нації в протистоянні зі злом. Адже, як зазначає Елеонора Бурдіна (журналістка), «ці виражальні засоби, відображаючи дійсність у звукових художніх образах, активно впливають на психіку та почуття людини, обумовлюють повноту глядацького сприйняття та слугують досягненню ефекту достовірності», слухач не просто вірить на слово, він щоденно й сам переживає трагічний настрій.

Як слушно зауважують Олександр Злотник (український композитор) та Валерія Шульгіна (мистецтвознавець), «комунікативний універсум музики функціонує у своєрідному «сенсовому полі» культури, яке створює необхідні передумови кодування і декодування музичних сенсів. Завдяки традиціям, практиці, теорії, наявним зразкам і нормам, ці процеси відіграють важливу роль як у продукуванні та збереженні музичних цінностей, так й у виконавському процесі, музичному сприйнятті»

Соціокомунікаційна роль української пісні, створеної в період війни, реалізується через виконання низки специфічних функцій, які сприяють підтримці національного духу, інформуванню світової спільноти та емоційній підтримці громадян. Зокрема, ці функції включають промоцію національної ідентичності, консолідацію суспільства, піднесення патріотичних настроїв, емпатійне співпереживання, а також просвітницькі й розважальні аспекти.

Національно-промоційна функція пісень відіграє ключову роль у формуванні уявлення про Україну як незалежну й самостійну державу. Через мистецькі образи українська пісня здатна транслювати об'єктивну реальність війни, відображати її цінності та пріоритети, доносячи ці смисли до міжнародної спільноти. Водночас це дозволяє не лише залучити підтримку світових еліт, але й зміцнити почуття національної ідентичності серед українців.

Пісня стає унікальним медіумом, який допомагає нагадати народу, ким він є, і передати ці меседжі за межі країни, формуючи новий культурний контекст.

У період війни *консолідуюча функція* української пісні відіграє ключову роль у трансформації свідомості масової аудиторії. Завдяки своїй здатності об'єднувати індивідів навколо спільної ідеї, пісня перетворює їх на згуртовану спільноту з чіткою громадянською позицією. Російсько-українська війна стала потужним каталізатором обміну інформацією, емоціями та ідеями між людьми на різних рівнях, створюючи унікальну систему комунікації. Українська музика, насичена емоціями, стилем і знаннями, стала символом об'єднання, допомагаючи людям знаходити підтримку й ідентичність навіть у складні моменти. Ця комунікація є прикладом для світу, як слід будувати ефективний діалог між соціальними суб'єктами в умовах активного військового конфлікту, демонструючи силу культури як інструменту згуртування та стійкості.

Українські музичні твори, створені в період війни, стали потужним соціокомунікаційним феноменом, що акумулює, трансформує і ретранслює соціокультурний досвід. Вони виникли в один із найбільш драматичних моментів української історії, коли нація опинилася перед викликом виживання. Відображаючи трагічні реалії, ідеали та цінності, пісні не лише підтримують бойовий дух, але й символізують стійкість і незламність українського народу. Музика цього періоду виконує унікальну роль об'єднання суспільства. Вона допомагає формувати спільну ідентичність, укорінюючи в свідомості людей ідею нескореності. Крім того, пісня служить інструментом культурної дипломатії, представляючи Україну світу як сильну й самостійну державу. У своєму впливі вона не лише формує громадську думку, а й сприяє глобальному усвідомленню краси і сили нескореного українського духу.

УКРАЇНЬСКА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ НАЦІЇ

Анастасія Бончік,
Світлана Козаченко

Українська соціокультурна система відома своїм значним прискоренням змін, які включають трансформацію цінностей, усвідомлення перехідної епохи та її вплив на життя. В Україні відбувається значний процес глобалізації, який пов'язаний з глобалізаційною інтеграцією і може спостерігатися в результаті зростання національної свідомості та відродження культурної ідентичності. Повсякденне життя українців пов'язане зі світовими змінами, зокрема тому, що вони знаходяться на перетині західних і східних соціальних і культурних впливів. Ще одним елементом взаємодії є модернізація культури та акцент на цінностях української народної Генези, яка є дзеркалом впливу культурно-символічного простору глобалізації. Наразі ми стикаємося з низкою питань, на які необхідно відповісти для встановлення нової моделі соціокультурної стабільності. Це дасть вам можливість знайти орієнтири для виходу з кризи, що охопила основні сфери життя і сприятиме формуванню національної свідомості, витравному світогляду українського народу на основі власної культурної ідентичності.

Бажання стати частиною Євросоюзу має базуватися на ідеї європейської культури та чуття українського лайна. Тому важливо вивчати складові національної культури, вивчати проблеми національного життя. Для української культури стрижнем духовного буття було усвідомлення своєї культурної ідентичності. Стабільність нашої культури може бути забезпечена визнанням важливості самоідентичності та цілісності в адаптації до змін у сучасному глобалізованому світі та як вони впливають на формування або трансформацію світогляду нашого народу.

У зв'язку з особливостями історичного розвитку в Україні проблема культурної ідентичності має сильний етнічний і національний підтекст. Вона знаходиться в динамічному стані в силу тих чи інших історичних обставин, сильно впливаючи на соціальні процеси і соціокультурну реальність в цілому. Менталітет українців отримує більше уваги, оскільки новий порядок створюється разом зі змінами національної ідеології та суттєвими трансформаціями у способі життя.

Проблема людської ідентичності в епоху глобальної глобалізації є значущою для української культури, адже національна свідомість українського народу продовжує виникати. Це все постає як чинник відродження та формування національної свідомості українського народу.

Шлях соціокультурного розвитку в українському суспільстві

На національний світогляд сильно впливає розуміння світу та ставлення до нього. Процес формування культури нації – тривалий, починаючи з прообразу української міфології і закінчуючи сьогоденням. Ставлення наших предків було включено в менталітет їхніх нащадків. Слід зазначити, що українська культура тісно пов'язана зі світоглядом українців. Перефразовуючи слова дослідника Володимир Капиця, національна ідеологія базується на виконанні макроекономічної та етнонаціональної ідентичності українського населення.

Капиця: "напрямки призвели до творчої самореалізації українських меценатів у нації в єдиному національному суспільстві. Цей процес йшов врозріз з багатьма древніми культурами та регіональними центрами, які потребували єдності. Проводиться інтеграція життя нації на основі єдиної історичної культури».

Формування національної свідомості українців. Просування українського націоналізму

Національна свідомість українців є вирішальним фактором у їхньому розвитку, що дозволяє їм розпізнавати свою ідентичність і відокремлювати себе. Також не можливо згадати залучення та вплив міжнародної спільноти до її розвитку. Виявляється, що це усвідомлення є найбільш розвиненою формою свідомості, яка вважається світоглядом.

Сучасна філософська література визначає світогляд як систему принципів, переконань, цінностей, ідеалів і переконань, які регулюють напрямок і ставлення суб'єкта - будь то особистість, соціальна група, клас або суспільство в цілому. Дослідник О.Дарморіс зазначає: "Якщо ми говоримо про національний погляд, то предмет служить нації. Те, як етнос дивиться на світ і себе протягом свого життя, відображається в національній ідеології. І значення тут має не тільки філософські елементи, які створюють цю спільноту на даному етапі, а й сукупність, що має традиційне походження, тобто ті, які громада успадкувала від попередніх поколінь, а елементи трансформувалися зі світогляду інших національних спільнот»

Ідеологія українців та фактори її формування

Народна ідеологія фокусується на визначенні себе з точки зору духовних і культурних цінностей. Розвиток народної свідомості неможливо здійснити без національного світогляду. Специфіка народної культури визначається національною ідеологією, яка підкреслює її оригінальність і здатність відстоювати свої ідеали в найсупершіх умовах.

Українська ідеологія формувалася факторами, які формують її протягом історії, змінюючи і забезпечуючи вектор розвитку. Фактори формування поділяються на об'єктивні та суб'єктивні, які потім класифікуються на природні та соціальні. Природною метою є географічне і фізіологічне. Природний суб'єктивний - це в першу чергу вік етносу і його

положення. Розуміння історії, типу соціальних зв'язків, рівня розвитку та етнокультурних факторів є соціальною метою. Внутрішній світ місцевого етнонаціонального народу (менталітет, знання, цінності), його індивідуальний життєвий досвід і соціокультурна діяльність відомі як соціальні суб'єктивні.

Суб'єктивна точка зору українського народу виражає визначеність культурної ідентичності, яка проявляється в мові, культурі, традиціях, архетипах, прагненні до свободи та незалежності. На світогляд українського народу сильно впливає його життєва сила, яку можна вважати його культурною ідентичністю.

Ідеологія, вища форма людської свідомості, допомагає індивіду побачити себе в більшій картині світу. Очевидно, що це бачення індивідуальне, кожна людина формує свою ієрархію цінностей, їх світогляд і створюю свою унікальну картину світу. Кожне суспільство є своєрідним організмом, який виробляє притаманні йому загальні види ідеологічної спрямованості, формування культурної традиції відіграє певну конфігурацію, ставлення до реальності, за допомогою якої людина здійснює свій ідеологічний вибір.

Формування ідеології українського народу відбувається одночасно з розвитком своєрідної «філософії духу», в якій акцент робиться на синтезі природного і надприродного. У цій філософії можна простежити зв'язок між духом і серцем, розрізнити «людину-душу». Як справедливо зауважує Капіца В., «національна духовність - це безпосередньо» інтегративний дух «у відкритті різних форм людської духовності, у живому» духовному синтезі «загальнолюдських поколінь, розуму і серця, буття і пізнання, що є, як ми вважаємо, основою національної ментальності». Український менталітет є суттєвим чинником унікального універсального ставлення народу, що забезпечує культурну самобутність етносу протягом усієї його історії.

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ: ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

**Ангеліна Войтюк
Вікторія Налімова**

Війна в Україні, яка триває вже понад десятиліття, стала однією з наймасштабніших криз сучасності, торкаючись життя мільйонів людей. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році призвело до масового переміщення населення, як усередині країни, так і за її межами. Ці події вплинули на всі аспекти суспільного життя, спричинивши серйозні демографічні зміни, зокрема через вимушену міграцію мільйонів громадян України.

Наслідки цих міграційних процесів виходять далеко за межі України, впливаючи на європейський ринок праці, соціальні системи та політику приймаючих держав. Українці, які опинилися за кордоном, стикаються з низкою викликів, пов'язаних із адаптацією до нових умов, тоді як уряди України та приймаючих країн шукають ефективні шляхи підтримки та інтеграції цих людей. У цьому контексті виникає питання: чи готова Україна створити умови для повернення своїх громадян після завершення війни?

За офіційними даними, станом на червень 2023 року, кількість українців, які залишили країну через війну, сягнула 8,177 мільйона осіб. Це на 188 тисяч більше, ніж було зафіксовано в лютому 2023 року. Основними напрямками міграції стали країни Європейського Союзу, які надали тимчасовий захист і сприяли інтеграції біженців. Серед

держав, які прийняли найбільшу кількість українських переселенців, варто виділити Німеччину та Польщу [1].

За даними Європейської служби статистики, у Німеччині перебуває 27% усіх українських біженців, які виїхали за кордон, тоді як у Польщі – 24%. Ці дві країни стали ключовими пунктами прийому завдяки своїй географічній близькості до України, а також завдяки добре організованим системам підтримки для переміщених осіб. Інші країни, такі як Чехія, Угорщина та Італія, також зіграли важливу роль у наданні притулку українським громадянам [2].

Крім зовнішньої міграції, значні масштаби набуло і внутрішнє переміщення населення в Україні. За даними Міжнародної організації з міграції, станом на травень 2022 року кількість внутрішньо переміщених осіб перевищувала 4,5 мільйона. Ці люди були змушені залишити свої домівки у зв'язку з бойовими діями, руйнуваннями інфраструктури та небезпекою для життя. Внутрішня міграція найбільше зачепила східні та південні регіони країни, зокрема Донецьку, Луганську, Запорізьку та Херсонську області. Основними пунктами для переселення стали центральні та західні області України, зокрема Львівська, Івано-Франківська, Вінницька та Київська [3].

Масштаби цих переміщень підкреслюють гуманітарну кризу, з якою зіткнулася Україна. Війна змусила мільйони людей покинути свої домівки у пошуках безпеки та стабільності. Цей процес супроводжується численними труднощами: втратою роботи, руйнуванням соціальних зв'язків, адаптацією до нових умов життя. Для багатьох українців, які опинилися за кордоном, залишається невизначеним питання про їхнє повернення на батьківщину, оскільки ключовими факторами залишаються безпека та можливість відновлення нормального життя.

Криза, спричинена війною, має не лише демографічний, але й соціально-економічний вимір. Виїзд мільйонів працездатних громадян суттєво вплинув на ринок праці України, а також створив виклики для країн, що приймають біженців. З іншого боку, країни Європи зіткнулися з необхідністю забезпечити інтеграцію українців, надаючи їм доступ до житла, роботи та соціальних послуг. У відповідь на цю ситуацію як уряд України, так і міжнародні організації працюють над розробкою стратегій для подолання наслідків міграційної кризи, намагаючись забезпечити підтримку тим, хто тимчасово або постійно залишив Україну.

Намір українських біженців щодо повернення на батьківщину є важливим показником як демографічного потенціалу країни, так і успішності політики підтримки переміщених осіб. Дослідження, проведене у квітні-травні 2023 року, демонструє, що 62% українських біженців планують повернутися до України, якщо ситуація дозволить. Цей показник свідчить про значний рівень патріотизму серед громадян та їхню готовність брати участь у відновленні держави після завершення війни. Водночас ця статистика підкреслює необхідність створення сприятливих умов для повернення, адже навіть серед тих, хто висловив намір реєструватися, існують різні часові горизонти та сумніви щодо реальної можливості здійснення цього рішення [4].

Дані також показують, що 14% українських біженців планували повернутися на батьківщину протягом найближчих трьох місяців, що свідчить про їхню активну готовність реінтегруватися в українське суспільство. Ці люди, як правило, найбільше мотивовані через тісний зв'язок із домом, роботою чи сім'єю, які залишилися в Україні. Водночас 6% біженців висловили чіткий намір залишитися за кордоном, незалежно від подальшого розвитку ситуації в Україні. Ця група включає переважно тих, хто вже адаптувався до нових умов

життя за кордоном, інтегрувався в місцеву спільноту або має побоювання щодо тривалої небезпеки в Україні [4]. Рішення про повернення тісно пов'язані з цілою низкою чинників. Безпека залишається найважливішим критерієм, особливо для сімей із дітьми. Нестабільна ситуація на фронті, обстріли та руйнування цивільної інфраструктури утримують багатьох від повернення, навіть якщо вони відчують емоційний зв'язок із Україною. Інший важливий аспект – це економічні умови. Доступ до працевлаштування, житла та соціальних послуг є ключовими для тих, хто розглядає можливість реєміграції. Багато біженців наголошують, що повернення можливе лише за умови стабільного доходу та можливості забезпечити базові потреби сім'ї.

Ключовими факторами, що впливають на рішення біженців щодо повернення, є безпека, можливість працевлаштування, доступ до освіти та наявність житла [5]. Дослідження також показують, що матеріальні труднощі за кордоном можуть стимулювати повернення. Водночас ті, хто планував емігрувати ще до війни або виїхав на початку конфлікту, менш схильні до повернення [6].

Уряд України розробляє програми для сприяння поверненню біженців. Зокрема, у жовтні 2023 року Міністр економіки Юлія Свириденко повідомила про плани створення програми повернення біженців із-за кордону [7]. Ці ініціативи спрямовані на забезпечення безпеки, створення робочих місць та покращення житлових умов для тих, хто повертається.

Міграційні процеси, спричинені російсько-українською війною, мають значний вплив на демографічну та соціально-економічну ситуацію в Україні. Хоча значна частина біженців висловлює намір повернутися, реалізація цього наміру залежить від створення сприятливих умов. Важливо пам'ятати, що кожен громадянин, який повертається, робить свій внесок у відбудову та розвиток країни. Україна потребує своїх людей, їхнього таланту та енергії для відновлення та процвітання.

Україна – це наш дім, земля наших предків і майбутнє наших дітей. Кожен, хто повертається, стає частиною великої справи – відбудови і процвітання нашої держави. Тут наші родини, культура, традиції, і саме тут ми можемо зробити найбільший внесок у розвиток своєї країни. Майбутнє України залежить від її людей – тих, хто готовий долати виклики, працювати і мріяти про краще. Усі труднощі тимчасові, але сила нації полягає в її єдності, незламності та вірі у спільну мету. Ми повертаємося, щоб разом будувати країну, яка стане символом сили, свободи і гідності для всього світу.

Список використаних джерел

1. Ukrinform. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-killist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html> (дата звернення: 18.11.2024).
2. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Друга хвиля дослідження - Центр економічної стратегії. *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/> (дата звернення: 18.11.2024).
3. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні опитування загального населення раунд 5 23 ТРАВНЯ 2022 РОКУ | Displacement Tracking Matrix. *Home | Displacement Tracking Matrix*. URL: <https://dtm.iom.int/reports/zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-naselennya-raund-5-23> (дата звернення: 18.11.2024).
4. Калашник П. Вдома краще? В Україну можуть не повернутись до 3,3 млн біженців, що коштуватиме 7% ВВП. головні тези з демографічного звіту ЦЕС – forbes.ua.

Forbes.ua | Бізнес, мільяртери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/money/bizhentsi-doslidzhennya-04092023-15788> (дата звернення: 18.11.2024).

5. Економічна правда. Свириденко озвучила ключові фактори для повернення українців з-за кордону. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/10/25/705881/> (дата звернення: 18.11.2024).

6. Повернутися чи залишитися? Які чинники впливають на рішення українських біженців. *VoxUkraine* | «Вокс Україна» – більше ніж найкраща аналітика про Україну. URL: <https://voxukraine.org/povernutysya-chy-zalyshytysya-yaki-chynnyky-vplyvayut-na-rishennya-ukrayinskyh-bizhentsiv> (дата звернення: 18.11.2024).

7. За яких умов українці повернуться з-за кордону додому і що для цього робить влада: дослідження. *Інформатор UA*. URL: <https://informer.ua/uk/za-yakih-umov-ukrajinci-povernutsya-z-za-kordonu-dodomu-i-shcho-dlya-cogo-robit-vlada-doslidzhennya> (дата звернення: 18.11.2024).

МАГІЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ КОНСТРУКТ: ВІД МІФУ ДО ПОЛІТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ

Антон Гринишин,
Вікторія Налімова

«Do not trust those, who analyze magic.

They are usually magicians in search of revenge» (Бруно Латур)

Передмова. *Магія* – поняття, що використовується для опису способу ірраціонального мислення або способу мислення, який звертається до невидимих сил, щоб впливати на події, змінювати матеріальні умови або створювати ілюзію змін. У західній традиції цей спосіб мислення відрізняється від релігійного чи наукового, проте такі відмінності і навіть визначення магії є предметом широких дискусій [1]. З часом терміни «чаклунство» і «відьма» також набули альтернативних значень серед носіїв англійської мови та інших мов. Набагато ширше визначення використовує термін «чаклунство» для опису різноманітних ритуальних практик, спрямованих на маніпулювання окультною, духовною чи надприродною силою, незалежно від наміру [1-2]. *Чаклунство* – термін, який зазвичай застосовується до шкоди, заподіяної іншим через використання надприродних або окультних сил. Особа, яка займається чаклунством, називається відьмою, а акт заподіяння шкоди може називатися прокляттям, зачаруванням або малефіцією (лат. – *maleficium*) [2].

Віра у зловмисне чаклунство існувала в багатьох суспільствах протягом усієї історії людства. Іноді вважається, що відьми діють поодиночки, а іноді – в тандемі з іншими відьмами, часто як частина змови, що суперечить моральним нормам їхніх спільнот. Хоча відьми зазвичай є продуктом уяви, фольклору та вигадки, а не реальністю, в багатьох випадках були люди, які намагалися проклясти інших і які в деяких випадках могли вважати себе відьмами. У багатьох місцях тих, кого звинувачували у чаклунстві, піддавали ostracism*, карали, а іноді й вбивали. Яскравим прикладом переслідувань відьом були судові процеси над відьмами, що відбувалися в Європі та американських колоніях у ранній модерний період (приблизно 15-17 століття), коли християнські європейці зазвичай вважали відьом не тільки людьми, які проклинали інших, але й прибічниками потойбіччя. У 21 столітті переслідування звинувачених у відьомстві можна знайти й досі в різних частинах світу, включаючи більшу

частину Африки на південь від Сахари, Папуа-Нову Гвінею та центральну Індію. Ці переслідування, які часто називають полюванням на відьом, можуть підживлюватися суспільною напруженістю та іншими соціальними проблемами, зокрема політичними розбіжностями, або ж релігійними віруваннями [1–4]. Якщо розглядати феномен відьомства у наш час, він почав зростати з неймовірною популярністю, захоплюючи розум кожного, хто володіє смартфоном або відвідує соціальні мережі.

*«Аналізуючи питання магії в цілому, можемо сказати, що для нас це є чимось неоднозначним. Тим не менш, звичайно, для нас раціональне та критичне мислення, начебто, є звичним. Але справа в тому, що наше мислення, за замовчуванням, збудоване саме як магічне. Магічність цього мислення, його синкретичність*², саме це уявлення про нероздільність частини і цілого, живого й мертвого, людей і не людей – саме це є для нас набагато більш простим, легким для трактування, аніж раціональне мислення, або, скажімо, науковий метод. Причиною цього є те, що в нашому сприйнятті світ завжди залишається чимось загадковим..»* – каже Аліна Олександрівна Калашнікова, кандидатка соціологічних наук, викладачка Харківського університету імені В. Н. Каразіна [3].

Однак, переходячи до більш критичного оцінювання теми, я прагну розібратись у цьому феномені, визначити мотиви його конструктивізму, розглянути це з точки зору історії людства, дослідити істинні мотиви впливу магічних практик на соціум та політичні вчення.

Постановка проблеми. Термін «магія» не може бути визначений ізольовано через його широкі параметри, важливу роль у багатьох суспільствах та взаємодію із суміжними явищами. Магія – це загальний ярлик, який використовується сторонніми (теоретично, об'єктивними спостерігачами) для опису специфічних практик у суспільствах, в яких це слово або його концептуальний еквівалент може навіть не існувати [1–2]. Як наслідок, різноманітні явища об'єднуються на основі припущення, що вони діють однаково. Цей штучний конструкт магії також існує лише по відношенню до того, чим вона не є – насамперед, до релігії та науки як альтернатив раціональності. Розглядаючи концепт впливу так званої «магії» на соціум, ми не можемо заперечувати, що існування такого типу соціальних вчень та традицій мало потужний важіль на розвиток суспільства, творило його історію та значною мірою впливало на політичні аспекти.

Хоча, так звана магія має неоднозначні стосунки із західною релігією та наукою, вона вкорінена в основних інституційних, соціальних та інтелектуальних традиціях західної історії. Більше того, сучасні спроби виробити універсальне визначення магії відображають західну упередженість. Зокрема, погляди на культурну та історичну еволюцію 18-19 століття відокремлюють магію від релігії та науки. У моделі, розробленій британським антропологом сером *Джеймсом Фрезером* (1854–1941), магія характеризується як рання стадія розвитку людства, яку витісняє спочатку релігія, а потім наука [4]. Дебати про взаємовідносини між магією, релігією та наукою, які домінували у більшості дискусій на цю тему протягом багатьох століть простежуються й досі.

Вивчаючи різноманітні матеріали та праці, ми можемо провести спільний знаменник щодо того, як саме люди цікавились питанням пояснення незрозумілого та надприродного. Наприклад, Аристотель у своїх працях «*Метафізика*» та «*Фізика*» прагнув знайти раціональні на той час основи для всіх відомих подій та явищ [5]. Звісно, він не висловлювався детально про поняття магії чи чаклунства в тому контексті, в якому вони були б зрозумілішими в пізніші епохи (наприклад Середньовіччя, або Просвітництва), проте він цікавився питаннями причинно-наслідкових зв'язків та поясненням речей, які на час його

епохи було неможливо раціонально пояснити. Далі, політичні концепції періоду буржуазних революцій, а саме Томас Гоббс. У своїй праці *«Левіафан»* він мимобіжно торкався впливу чаклунства та забобонів на суспільне життя та політичний вплив. Гоббс казав: *«Що ж до відьом, то я не думаю, що їхнє чаклунство є якоюсь реальною силою, але що вони справедливо покарані за хибну віру в те, що вони можуть чинити багато лиха, поєднану з їхнім наміром робити це, якщо вони можуть, їхнє ремесло ближче до нової релігії, ніж до ремесла чи науки...Якби цей забобонний страх перед духами, а з ним і передбачення снів, фальшиві пророцтва та багато іншого, що від них залежить, чим хитрі честюлюбці знущаються над простим народом, зник, то люди були б набагато більше пристосовані до громадянського послуху, ніж вони є зараз...»* (Thomas Hobbes. *Leviathan. The First Part: Of Man. II: Of Imagination*).

Спираючись на його повні висловлення, можемо сказати, що Гоббс вважав віру в чаклунство, магію та інші забобони інструментом, який використовували не лише пересічні громадяни, але й правителі та релігійні діячі, для контролю над суспільством і він засуджує подібного роду ідеї [6].

Формулювання цілей. Загальна мета цього дослідження полягає в глибокому вивченні феномену магії як специфічного способу мислення та його взаємозв'язків із суспільними, політичними і культурними практиками. Спираючись на європейські християнські та поза християнські традиції, дослідимо еволюцію уявлень про магію, її вплив на суспільство та політичні вчення, а також способи використання магічного мислення у структурі норм і відносин європейського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Періодизація згадок про магію в історії Стародавнього світу та Європи. Стародавній Світ. Розглядаючи концепт періодизації виникнення та згадок про магію, ми можемо охопити абсолютно всю планету Земля та всі народи, що її населяють. Однак найбільш впливовим історично значенням була наділена та частина світу, що диктувала правила та умови життя – Європа. Звісно, поняття магії та релігії існувало ще задовго до появи термінів «Європа», «Азія» та ін., однак було інтерпретовано під розуміння тодішніх народів та їх сприйняття. До прикладу, поглянувши на традиції стародавніх суспільств, можемо виокремити Стародавній Єгипет, Стародавню Індію та Китай (3000-2000 років до н.е), що вже на той час мали в своїх культурах щось схоже на магічні практики.

Розглянемо на прикладі Стародавній Єгипет та його традиції, які були складною і запутаною системою, що відігравала центральну роль у цій захоплюючій культурі протягом тисячоліть. Ця система уміщувала в собі вірування в богів (наприклад: бог Ра, бог Анубіс та ін.), що можна потрактувати як зародження перших магічних та релігійних вірувань. Магія в давньоєгипетській культурі була глибоко переплетена з релігією, і часто виконувалася жрецькими або особами, що володіли таємними знаннями [7]. Також, був вживаний такий термін як *«хека»*, що в прямому сенсі означає *«магія»*, однак на єгипетській мові. Вважалося, що боги самі володіють магічними здібностями, і, звертаючись до них за допомогою заклинань і ритуалів, люди можуть отримати доступ до цієї сили і використати її. Магія вважалася легітимним і практичним засобом взаємодії з божественним і впливу на світ. Використання заклинань, амулетів і ритуалів мало на меті захистити людину від злих сил, хвороб і нещасть. Магію також використовували в контексті лікувальних практик.

З цього випливає те, що ми можемо вважати суспільно-культурним та політичним впливом. Завдяки тому, що фараонів сприймали як постатей бога на Землі, магія ставала засобом зміцнення суспільної ідеології та соціального порядку. Через ритуали, магічні тексти

та амулети єгипетські правителі зміцнювали віру народу, наприклад, в існування космічного порядку (*Maat*) [8], який підтримували боги, зокрема фараон, котрий діяв як їхній земний представник, саме тому вдавалось утримувати владу та диктувати правила від першого обличчя.

Європа. Розглянувши концепт зародження, або виникнення поняття «магії» в соціальній історії країн Стародавнього світу (на прикладі – Стародавній Єгипет), можемо стверджувати, що це поняття набувало розвитку та розквіту протягом багатьох століть тому, віра у зловмисне чаклунство переросла у Європу. З початком виникнення християнства репресії почали посилюватись та набували чималого впливу релігійні вчення. Християнізація не змогла викоринити вірування в чаклунство, адже спорадичні переслідування людей, звинувачених у проклятті інших, можна знайти в різних християнських громадах протягом усього Середньовіччя. Однак лише в наступний ранній модерний період європейці дедалі частіше ототожнювали відьомство із сатанізмом, поклонінням дияволу, і почали широкомасштабне кримінальне переслідування за відьомство, що породило пізніші згадки про «велике полювання на відьом» або «відьомське божевілля».

У період між 1450 та 1700 роками віра в магію та чаклунство була поширена по всій Європі. Юридичні історії державної зради так само маргіналізували роль магії. Це призвело до фактичного ігнорування зв'язку між значною роллю елітарної магії у політичних злочинах та звинуваченнями у державній зраді проти її практиків [11-12]. В основі магії лежало широко поширене уявлення про наявність невидимих, надприродних сил, які могли впливати на справи людей - як позитивно, так і негативно. Магія полягала у спробі скористатися цими силами для особистої вигоди. Незважаючи на те, що церква намагалася дискредитувати магичні практики, існував значний розрив між офіційною доктриною і тим, що практикувалося широкими верствами населення. Характер і кількість судових процесів у ранньому модерному християнстві дуже різнилися як хронологічно, так і регіонально. Найбільше постраждала територія західної та центральної Європи, що охоплювала Швейцарію, кілька французьких князівств та німецькомовні частини Священної Римської імперії, і саме тут відбувалися найбільші полювання на відьом [1-2].

До прикладу, *«Папа Інокентій VI (1484-1492) був зворушений скаргами двох домініканських інквізиторів, Генріха Крамера і Якоба Шпенглера, на те, що місцева церковна влада в Німеччині відмовлялася допомагати їм у переслідуванні єретичного чаклунства. Шпенглер і Крамер описали деякі зі своїх випадків Пані Римському і домоглися від нього знаменитої булли, що отримала назву «Summis desiderantes» («Про бажаючих»), від перших латинських слів. Схожість термінології цього та попередніх папських листів на цю тему, безумовно, вражає, і його метою, очевидно, було усунення юридичних перешкод, що заважали Крамеру і Шпенглеру здійснювати своє полювання на відьом...»* - пише Ян Темпел, суспільствознавець та студент Реджайнського університету в Канаді [13]. Цей описаний документ традиційно вважається «початком» переслідувань відьом, але його схожість з іншими папськими документами, особливий акцент на проповіді та відсутність догматичних висловлювань на тему відьомства ставлять його прямо в традицію папської боротьби з єрессю та невір'ям. Інфографіка *Statista Archive* детальніше розглядає наслідки реального полювання на відьом, яке досягло свого апогею в ранній модерний період між 1450 і 1750 роками, коли чаклунство спричинило моральну паніку і масову істерію серед населення тодішніх народів різних країн [12].

Хоча переслідування обвинувачених у чаклунстві значною мірою припинилися, у наш час в більшості регіонів світу у деяких частинах світу насильство проти «відьом» залишається поширеним, наприклад у Африці, або ж Індії. Неможливо остаточно та критично оцінити той вплив, який суспільство чинило на цю верству населення протягом століть, але, не на диво, саме у Європі було завдано найбільшу кількість страждань.

Роль церковних інститутів у формуванні ставлення до магії. Продовжуючи раніше описану статистику, ми повинні виокремити один з найбільш впливових історичних моментів в історії церковних інститутів Європи – Реформацію. Полювання на відьом нерозривно пов'язане саме з нею. І в католицьких, і в протестантських країнах були такі випадки «полювань», але найбільше їх побільшало в переломний період Реформації. Це була друга половина шістнадцятого століття. У деяких католицьких країнах, таких як Італія, Іспанія та Португалія, судові процеси над відьмами відбувалися відносно рідко. Можливо, це було пов'язано з тим, що церква все ще мала свою владу, тоді як у пізніший період ця влада повільно вислизала. Інквізиція, хоча спочатку мала право займатися євреями і маврами в Іспанії, розширила сферу своєї діяльності, включивши в неї єресі, такі як протестанти, а потім і відьом. В Іспанії, зокрема, відьми були взяті під контроль інквізиції завдяки розширенню визначення єресі. Єрессю тепер вважали не лише тих, хто не був католицького (або протестантського) віросповідання, залежно від точки зору, але й тих, хто здавався інакшим і становив загрозу, як відьми. Багато католицьких країн знаходилися на півдні Європи, а відьомство, схоже, більше поширилося в північній частині, як-от у Німеччині, Франції та Шотландії [12-13].

Церква, як найголовніший важіль в політичній історії країн, століттями намагалась викоринити та зацензувати уявлення про існування магії в суспільстві. Диктуючи свої правила щодо посилення політичного впливу, вона паралельно остерігалась того, що могло її знищити, а саме: вірування у щось надприродне та магичне. Соціолог Нахман Бен-Йсхуда зазначав: *«Лише найбільш динамічно розвинені країни, де Католицька церква була найслабшою, пережили найбільш жорстоку хвилю полювання на відьом (тобто Німеччина, Франція та Швейцарія). Там, де Церква була сильною (Іспанія, Італія, Португалія), великого полювання майже не було. Реформація стала першим випадком, коли Церква стикнулася з масштабною загрозою своїй самій сутності й легітимності»*. Це свідчить, що слабкість Церкви – корупція, багатство та влада, які спонукали до Реформації, – спричинила загибель численних невинних людей по всій Європі. Замість того, щоб більше довіряти логіці, розвиток країн, схоже, сприяв посиленню забобонів і полювань на відьом як відволікання від єресі [13].

Джон Кальвін, магія та Реформація. Джон Кальвін (1509–1564) приніс видатну строгість і логіку свого розуму, ясність і силу своєї прози та повну відданість душі на службу протестантській Реформації. Ці самі якості проявляються і в його підході до демонології. Роль і сила Диявола є критичними для концепції чаклунства, як вона сформувалася в християнській Європі, як і концепція договору між Дияволом і відьмою [1]. Обидві ці сфери Кальвін роз'яснив у спосіб, який більше ніж виправдовував увагу до чаклунства і переслідування, які XVI століття посилювало і розширило. У 1549 році Кальвін виступив проти судової астрології та чаклунства у своїй праці *«Advertissement contre l'astrologie judiciaire»* (Попередження проти судової астрології), яка була відповіддю на захист астрології поетом Мелленом де Сент-Желле, що з'явився анонімно у 1546 році: *«Оскільки гордіня є прямим коренем усіх єресей, екстравагантних фантазій і хибних та злих думок, не дивно, що Бог*

дозволив тим, хто не дотримувався істинної дисципліни, щоб залишатися в послуху Його істині, впасти в стільки обманів. Бо істинна дисципліна полягає в смиренні й страху перед Богом... Вже давно існує шалена цікавість намагатися судити за зірками про все, що станеться з людьми в майбутньому...» [19, ст. 265].

Найпотужнішою спадщиною Кальвіна є його думки та стиль, викладені у «*Настановх християнської релігії*», найбільш повна версія яких була надрукована у 1559 році. Однак величезна літературна спадщина Кальвіна також містить багато інших згадок про чаклунство, особливо в його проповідях на основі Повторення Закону 18:10-12 [19, ст. 266].

Магія як інструмент політичного впливу та політичного злочину. Хоча магія в деяких аспектах схожа на науку і техніку, вона по-іншому підходить до ефективності (здатності досягати бажаного матеріального результату). Магія, як і релігія, має справу з невидимими, неемпіричними силами, але, як і наука, вона також претендує на ефективність. На відміну від науки, яка вимірює результати за допомогою емпіричних та експериментальних засобів, магія посиляється на символічний причинно-наслідковий зв'язок [2]. Більше того, як і релігія, і на відміну від науки, магія має експресивну функцію на додаток до своєї інструментальної функції. Магічні стратегії викликання дощу, наприклад, можуть бути, а можуть і не бути ефективними, але вони слугують експресивній меті посилення соціальної важливості дощу та землеробства для громади. Вивчення магії як політичного злочину пов'язане з тими самими історіографічними проблемами, що й вивчення будь-якого виду магії, через складність визначення поняття «*магія*», а також забороненим і таємничим характеру магічної діяльності в минулих суспільствах. Матеріальні та літературні докази магії, такі як книги та ритуальні атрибути, були зазвичай знищувалися в рамках судового процесу, і це було особливо це стосувалося підозр у державній зраді [9].

Вільям Шекспір та опис магії в політиці. Ідея про те, що політика і магія переплетені, є одночасно абсурдною і здоровою. Наприклад, в обидвох п'єсах Шекспіра «*Макбет*» і «*Буря*» розповідається про використання магічної сили в політичних цілях - для підриву влади або для збереження домінування. Зв'язок між надприродною силою і політичною владою можна розглядати і як метафоричний коментар до невимовної, таємничої якості політичної влади, і як оцінюючий коментар до ототожнення політики зі спритністю рук і хитрістю [14-16]. В обох п'єсах драматизуються проблеми дискримінації між видимістю і реальністю, між маніпуляцією і владою, піднімається питання про театральність політичної влади і поведінки, а також ставляться оціночні питання про зло авторитаризму, колоніального панування і експлуатації. Шекспір у цих п'єсах зображує магічні практики як водночас буденну реальність і об'єкт скептицизму. У *Макбеті* відьми маніпулюють амбіціями Макбета, головного героя, підриваючи політичний лад. У *Бурі*, Просперо, старий чарівник та герцог Мілану, використовує магію, щоб дослідити складнощі правління, балансує між контролем, справедливістю і милосердям [16]. Згодом, слідом за Шекспіром, політичні уявлення та вплив на них магією описав Томас Гоббс, про якого вже було написано в передмові. Однак навіть Гоббс не уникнув метафори, порівнюючи державу з міфічним *Левіафаном* – образом, який викликає благоговіння і повагу [6].

Роль магії в англійській Війні троянд. Ототожнення політиків із магами є досить поширеним у багатьох політичних культурах, і це ототожнення може мати різні значення. У багатьох суспільствах, де суверени, особливо монархи, пов'язуються з божественним, надприродним чи окультним, вони оточені священними об'єктами, самі є сакральними й небезпечними, а інколи навіть табуєваними. Завжди влада і статус надають їм

харизматичності, перетворюючи їх на «засліплюючих» постатей. Існує контраст між аурую, яка оточує монарха, президента чи прем'єр-міністра, та звичайністю їхніх радників чи працівників. У культурах, де надприродна чи магічна сила є прийнятним поясненням успіху чи невдачі, а також домінування одних осіб над іншими, є цілком природним вважати, що могутні особи використовують магічну силу, як для добрих, так і для поганих цілей, залежно від точки зору.

«Друга половина XV століття ознаменувалася початком серії династичних конфліктів, які увійшли в історію як «Війна троянд». Всі учасники цього протистояння були нащадками короля Едварда III (правив у 1327–1377 роках), чий онук Річард II був повалений у 1399 році Генріхом Болінброкком (який став королем Генріхом IV). Претензія Генріха IV на трон була слабкою, оскільки він був сином Джона Гонта, герцога Ланкастерського, третього сина Едварда III. Хоча сину Генріха IV, Генріху V, вдалося здобути славні перемоги, що забезпечили йому спокійне правління, слабкість Генріха VI у 1450-х роках та втрата англійських територій у Франції спричинили масштабні безлади.

*Улітку 1450 року в Кенті спалахнуло повстання під проводом Джека Кейда, який створив армію, що ненадовго захопила Лондон і змусила Генріха VI втекти до Уорвікшира. Спочатку Генріх помилював Кейда і його прибічників, але згодом видав указ про арешт Кейда. Серед іншого, у документі зазначалося, що Кейд, використовуючи **магічні книги**, викликав диявола у вигляді чорного собаки в своїй кімнаті в Дартфорді» [9, с.46].*

Чи були ці звинувачення в магії лише засобом дискредитації повстанця, чи вони відображали реальні страхи уряду щодо магічних здібностей Кейда, залишається незрозумілим. Однак, можемо стверджувати: магічні вчення, навіть у такій впливовій на той час країні як Англія, вже змогли спричинити чималу тривогу серед привілейованих верств суспільства. Опис використання магічних практик в політичній історії Англії не бере свого початку саме з «Війни троянд», хоча саме ці події якомога детальніше описують те, що магія відігравала практично провідну роль у дискусіях чи суперечках між правителями династій.

Політична магія в англійських громадянських війнах. Громадянська війна в Англії (1642-1651) – серія військових конфліктів між королем Карлом I та англійським парламентом. Головною причиною було прагнення короля розширити свою владу та правити самостійно, тоді як парламент намагався обмежити його повноваження [17; 18, с.4-5]. Війна завершилася перемогою парламентської армії, стратою Карла I та проголошенням республіки, а сам конфлікт поділив англійське суспільство та поширився на всі Британські острови. Парламентська армія перемогла завдяки реформам у тактиці, озброєнні й тренуванні солдатів, що згодом дозволило Англії розширити свою експансію.

Обвинувачення у зраді короля втратили значну частину свого колишнього значення в Англії 1642 року, розділеній боротьбою за моделі суверенітету та відносини між королем і парламентом. Парадоксально, але старі побоювання щодо магічної загрози уряду найяскравіше проявилися саме серед парламентських прихильників, хоча вони й вели війну проти короля. До Громадянських війн архієпископ Лауд часто ставав об'єктом звинувачень у «некромантії»*, а в 1645 році шотландський пресвітеріанин Роберт Бейлі стверджував, що лаудіанізм*² «зачарував двір і країну», тоді як насправді він був «школою зради». Парламент міг позбавити короля статусу об'єкта магічної зради, але підозри, які викликали паніку раніше, залишалися. Це не дивно, враховуючи, що остання значна паніка через магічну зраду – навколо участі герцога Бекінгема у смерті Якова I – виникла серед пліткарів пуританського Лондона [9, с.179-180]. Крім того, безлад, спричинений Громадянськими війнами, здається,

зробив англійців ще більш налаштованими звинувачувати і карати порушників закону. Один із способів інтерпретації східно англійського полювання на відьом 1644–1647 років полягає в тому, що люди прагнули покарання тих, хто порушував місцевий порядок, ще сильніше через те, що національний порядок був перевернутий дорігом.

«9 вересня 1645 року Мері Лейкланд із Інсвіча було спалено за малу зраду – вбивство чоловіка за допомогою чаклунства. Як зазначив Малкольм Гаскілл, «непокра в одній формі могла запустити ланцюгову реакцію в думках людей», а «дружина-вбивця була символічним нападом на авторитет держави». Мала та велика зрада не були взаємно виключними злочинами у свідомості суддів XVII століття...» [9, с.179-180]

Висновки. Чаклунство – один з найвпливовіших способів маніпулювання суспільством. Магія як специфічний спосіб мислення протягом століть залишалася важливим елементом європейської культурної, політичної та суспільної динаміки. Вивчаючи феномен магії в контексті християнських і поза християнських традицій, можна стверджувати, що вона не лише формувала світогляд окремих індивідів, але й стала інструментом впливу на ширші суспільні структури та політичні процеси. Уявлення про магію еволюціонували відповідно до змін у культурних парадигмах, водночас зберігаючи свою здатність до інтеграції в систему суспільних відносин і норм. Магічне мислення відігравало вагомий роль у політичному житті середньовічної та ранньомодерної Європи. Магія також мала важливий вплив на політичні вчення і теорії. В епоху раннього Нового часу, коли традиційні релігійні інститути втрачали монополію на пояснення світу, магічні практики часто інтегрувалися у нові форми соціального управління. Філософи і політичні теоретики, такі як Томас Гоббс, використовували магію один як один з чинників маніпулювання політичними стратегіями. Таким чином, магія стала не лише частиною культурної спадщини, але й ключовим елементом у формуванні нових моделей влади і державного управління. Підбиваючи підсумки, слід визнати, що магія мала неоціненний вплив на політичне життя європейського суспільства протягом століть. Її функції виходили далеко за межі суто духовної чи окультної сфери, формуючи реальні суспільні механізми та політичні інструменти. Розуміння магії як феномену, що поєднує міфологію, символіку та практичну діяльність, дозволяє усвідомити її місце у структурі європейської історії, а також зрозуміти її значущість у формуванні сучасних політичних і культурних парадигм.

***Остракізм** – це форма міжособистісного неприйняття, свідоме ігнорування і відсторонення людей. Вигнання людей за межі міста (У Стародавній Греції).

***2Синкретизм** – поєднання або злиття, комплексне проявлення чи використання самодостатніх, чи навіть несумісних і непорівнянних явищ, образів мислення та поглядів.

***Некромантія** - спілкування з мертвими, зазвичай з метою отримати уявлення про майбутнє або виконати якесь завдання, яке інакше було б неможливим.

***2Лаудіанізм** - принципи і практики, встановлені архієпископом Лаудом та його прихильниками.

Список використаних джерел

1. Witchcraft. Written by Ethan Doyle White. Fact-checked by The Editors of Encyclopaedia Britannica. Last Updated: Sep 27, 2024. Article History.
2. Magic. Supernatural phenomenon. Written by John F.M. Middleton, Karen Louise Jolly. Fact-checked by The Editors of Encyclopaedia Britannica. Last Updated: Sep 20, 2024. Article History.

3. Курс «Соціальна історія магії». Аліна Олександрівна Калашнікова, кандидатка соціологічних наук, викладачка Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.
4. James George Frazer. The Golden Bough: A Study in Comparative Religion (retitled The Golden Bough: A Study in Magic and Religion).
5. Аристотель. Метафізика. Фізика.
6. Leviathan. Thomas Hobbs.
7. Ancient Egyptian Religion & Magic.
8. Олег Головенський. Принципи Маат.
9. Magic as a Political Crime. Feancis Young.
10. Helen Harrison. Witchcraft and the Reformation.
11. Hugh Trevor-Roper, Religion, the Reformation and Social.
12. The Death Toll Of Europe's Witch Trials.
13. Magic and the Common People of Early Modern Europe. Ian Temple.
14. The Tragedy of Macbeth, ofter shortened to Mackbeth, a tragedy by William Shakespeare.
15. The Tempest by William Shakespear.
16. Shakespeare and The Political Way. Elizabeth Frazer.
17. Данило Савка, Леонтій Войтович. Передумови та причини громадянської війни в Англії.
18. Wanklyn M., Jones F. Military History of the English Civil War: 1642-1649. Taylor & Francis Group, 2014.
19. Edward Peters. Alan Charles Kors. Witchcraft in Europe, 400-1700: A Documentary History.

ПОЛІТИКА І ФУТБОЛ

**Вікторія Данильчук,
Вікторія Налімова**

Футбол – це більше, ніж просто гра. Сказати, що футбол – це життя. Нічого не сказати. Футбол не можна описати одним словом. Це гра, в яку грають всього 22 людини, а дивляться її мільйони.

Спочатку варто з'ясувати коли ж футбол з'явився в Україні . Історія українського футболу тягне свої коріння із Одеси. Саме туди англійські моряки привезли цю гру і сформували першу команду ОВАК (Одеський атлетичний британський клуб), який складався лише з одних англійців. Там ж з'явилося перше футбольне поле. У цей самий час футбол починає розвиватись і на заході, а саме у місті Львів. Вважається, що перший офіційний футбольний матч відбувся проти команди із Кракова, який тривав близько 7 хвилин до першого забитого голу. Граючи без схеми і тактики перемогу здобули львів'яни. До речі, воротами в той час служили 2 прапорці, які просто були увіткненні в землю. Радянський період став часом справжнього розвитку українського футболу. Коли у СРСР вирішили організувати перший чемпіонат країни для колективів міст та республік, «Штурм» - команда із Харкова несподівано для всіх переграла команду Ленінграду у фіналі з рахунком 2:1. Ось так був здобутий перший трофей українським клубом. Легендарний футбольний клуб «Динамо» заснований у 1927 році. Після чого протягом наступних п'яти років змін в

українському футболі не відбувалось. А ось коли відбулася окупація України, то німці вирішили провести турнір, в якому брали участь угорські, німецькі, румунські та українські футболісти. У якому українська футбольна команда «Старт» перемогли команду суперників «Флякельф» у двох матчах. Через, що розлюченні німці розстріляли наших гравців. Цей матч занесений у історію, як "Матч Смерті". З кожним наступним роком українські футбольні клуби набували більше досвіду і ставали більш сильнішими. «Динамо» почали стрімко розвиватися порівняно з іншими українськими клубами. Під керівництвом легендарного тренера Валерія Лобановського клуб «Динамо» став одним з найсильніших в Європі, здобуваючи численні трофеї як на внутрішній, так і на міжнародній арені. У 1975 році київське «Динамо» вперше здобуло Кубок володарів кубків УЄФА. Того ж року команда здобула і Суперкубок УЄФА. Цей тріумф зробив «Динамо» першим радянським клубом, який здобув європейські трофеї. За чудову гру Олег Блохін отримав Золотий м'яч. 1986 рік став ще одним знаковим моментом в історії клубу. «Динамо» вдруге завоювало Кубок володарів кубків. Це досягнення закріпило за клубом статус одного з найсильніших у Європі, а методи тренування Лобановського стали прикладом для багатьох тренерів світу. Проте, незважаючи на успіхи київського «Динамо», українські клуби залишалися у тіні московських команд на внутрішній арені. Лише у 1981 році «Динамо» змогло здобути чемпіонський титул у СРСР після семирічної перерви, а в останньому чемпіонаті СРСР у 1991 році виграти золоті медалі вдалося донецькому «Шахтарю».[1] З проголошенням незалежності у 1991 році український футбол отримав можливість розвиватися окремо від радянської системи. Був створений новий національний чемпіонат – Вища ліга, яка згодом отримала назву Прем'єр-ліга. Перший офіційний чемпіонат України відбувся у 1992 році, і його переможцем став сімферопольський клуб «Таврія». Проте, незважаючи на нові можливості, український футбол зіткнувся з численними труднощами. Економічна криза 1990-х років, нестача фінансування та інфраструктури негативно вплинули на розвиток спорту. Багато клубів опинилися на межі банкрутства, а рівень чемпіонату залишав бажати кращого. Однак поступово ситуація почала покращуватися. Завдяки підтримці меценатів та бізнесменів, таких як Рінат Ахметов (власник донецького «Шахтаря») та Ігор Суркіс (власник київського «Динамо»), українські клуби змогли вийти на новий рівень. «Шахтар» та «Динамо» стали головними силами українського футболу, регулярно представляючи країну у Лізі чемпіонів УЄФА та Лізі Європи. Історія збірної України з футболу розпочалася з непростого періоду. Після здобуття незалежності команда довгий час не могла пробитися на великі міжнародні турніри, незважаючи на наявність талановитих гравців, таких як Андрій Шевченко, Сергій Ребров та Олег Лужний. Перший серйозний успіх прийшов лише у 2006 році, коли збірна під керівництвом Олега Блохіна вперше кваліфікувалася на Чемпіонат світу. Цей турнір став справжнім проривом для українського футболу. У груповому етапі Україна посіла друге місце, а в 1/8 фіналу обіграла збірну Швейцарії у серії пенальті. У чвертьфіналі українці поступилися майбутнім чемпіонам – збірній Італії, але їхній виступ залишився у пам'яті вболівальників як один із найбільших успіхів у історії національної команди. Наступні роки принесли збірній як злети, так і падіння. Не завжди вдавалось кваліфікуватися на великі турніри, а зміни тренерів та проблеми з підготовкою команди негативно впливали на результати. Проте у 2012 році Україна разом із Польщею приймала Чемпіонат Європи, що стало важливою подією для розвитку футболу в країні. Після декількох невдалих відборів на Чемпіонати світу та Європи новий тренер збірної Андрій Шевченко зміг вивести команду на новий рівень. У 2021 році Україна досягла чвертьфіналу на Євро-2020, поступившись лише

Англії. Це досягнення стало важливим кроком у відновленні довіри вболівальників до національної команди та підтвердило високий рівень українського футболу. [2]

Якби того не хотілося, але політика завжди з нами

Тема політики і спорту є надзвичайно актуальною, особливо в сучасних глобальних проблемах. Чи може спорт існувати поза політикою? На перший погляд, здається, що футбол – це просто універсальна гра, яка об'єднує людей незалежно від їхніх політичних поглядів. Однак це не так. Дискусії з цієї теми особливо популярні в Україні - на нашій території триває війна вже десять років, але в суспільстві, як і раніше, немає єдності щодо країни-агресора. Краще б така річ, як політика та професійний спорт тримались подалі один від одного. Адже кожен відданий фанат хотів би просто насолоджуватись бомбардирськими якостями Левандовського чи Роналду, технікою Мессі, сейвами де Хеа, швидкістю Мбаппе чи наполегливістю Холланда. Але в наш час у всьому світі це, на жаль, так вже не працює.

Чемпіонати Європи та світу – начебто просто звичайні міжнародні змагання, але це не зовсім так. Кожні два роки можна на свої очі побачити, як між собою змагаються не футбольні команди, а держави. Вболівальники кожної країни об'єднуються заради вболівання за своїх. Це можна назвати своєрідним патріотизмом, навіть коли твоя команда програє. В той же самий час в дію вступають політики та футбольні високопосадовці, які обіцяють високі призові за хороші виступи для прославлення країни на міжнародній арені. Для деяких держав – це чи не єдиний шанс виділитися, коли в інших галузях прірва. Прикладом може слугувати нехай і жартівливий, але виступ президента України Володимира Зеленського, який в нещодавньому новорічному привітанні не оминув тему футболу: "А як ми вболівали за нашу збірну з футболу на Євро! Вона об'єднала нас усіх і зробила щасливими наших виробників заспокійливого. Україна – серед топ-8 найкращих у Європі. І це звучить круто! І у 1/4 фіналу ми програли Англії. Програли лише тому, що наші хлопці не хотіли зіпсувати відносини України із стратегічним партнером". "Стратегічним партнером"... Але ж "футбол – поза політикою".[3]

Футбол уже давно з гри для бідних перетворився на повноцінну галузь світової економіки з багатомільярдним капіталом. Ліга чемпіонів, Ліга Європи та ті ж згадані Чемпіонати світу мають постійних спонсорів. Не зважаючи на військову агресію РФ, УЄФА продовжує рекламувати Gazprom. Більше того, УЄФА використовує такі зв'язки задля просування лише своїх ідей.

Якщо вже пригадали військове вторгнення на Сході України, то варто і згадати наших українців, котрі стали одними з перших добровольців і пішли воювати проти однієї із «найсильніших армій світу». Тоді саме футбольні клуби стали об'єднавчим елементом людей, котрі віддавали життя за рідну для них територію.

"Футбол поза політикою" – це коли немає міжнародних змагань типу Євро. Якщо між собою борються країни, то це вже змагання обов'язково має політичний підтекст. І дивно з цим сперечатися. Єврокубки – ось альтернатива.

Як підсумок можна зазначити, що спорт – це НЕ політика. Проте обов'язково у ньому є політичний підтекст, котрий ЗАВЖДИ буде з ним. На жаль, хоч якась частина політики є ледь не у кожній галузі нашого життя. Спорт – не виключення... Незважаючи на всі негативні явища, футбол залишається важливим інструментом об'єднання нації. Перемоги національної збірної викликають сплеск патріотичних почуттів і допомагають згуртувати суспільство. Футбол також сприяє розвитку міжнаціональних відносин та культурному обміну.

Футбол як кар'єрний вибір для політиків

Футбол – це не лише гра, а й спосіб здобуття суспільного визнання, авторитету та впливу. Одним із найвідоміших футболістів, які стали політиками, є Пеле. Він був міністром спорту Бразилії з 1995 по 1998 рік і зробив великий внесок у розвиток футболу та інших видів спорту у своїй країні. Він також брав участь у соціальних проектах і боротьбі з наркотиками. Його приклад наслідували інші колишні футболісти Ромаріо, Бебето і Зіко, які обіймали різні посади в муніципальних і федеральних органах влади. В Україні один із найпопулярніших футболістів - Андрій Шевченко, колишній капітан збірної України і найкращий бомбардир її історії. У 2012 році він очолив партію "Україна - Вперед!" і висунув свою кандидатуру на вибори до Верховної Ради. Однак ця соціал-демократична партія, очолювана Наталією Королевською, не змогла подолати п'ятивідсотковий бар'єр і футболіст не став депутатом. У 2016 році Андрій Шевченко став головним тренером збірної України з футболу. Футбол і політика тісно пов'язані та взаємодіють один з одним на різних рівнях і в різних контекстах. Такий зв'язок може мати як позитивний, так і негативний вплив на політику і суспільство залежно від того, як він використовується і ким. Футбол відображає не тільки спортивні досягнення, а й соціальні, культурні та історичні процеси, що відбуваються в сучасному світі.[4]

Вплив футболу на національну ідентичність

Футбол часто стає дзеркалом суспільства, відображаючи його цінності, прагнення та ідеали. В Україні футбол відіграє особливу роль у формуванні національної ідентичності. Футбольні матчі збирають мільйони вболівальників, створюючи відчуття єдності та спільності. Перемоги національної збірної викликають сплеск патріотизму та гордості за свою країну. У складні часи для країни футбол може стати символом боротьби за незалежність та самоідентифікацію. Так було, наприклад, під час Революції Гідності, коли футбол об'єднав українців у прагненні до змін. Футбольні клуби та збірна часто асоціюються з певними регіонами чи містами, формуючи локальні ідентичності. Традиції, пісні та обряди, пов'язані з футболом, стають частиною культурного коду нації.

Роль жіночого футболу в Україні

Український жіночий футбол в даний момент часу досі маловідомий і непопулярний вид спорту. Поступ українського жіночого футболу відбувається завдяки старанням жіночої національної збірної України. Жіночий футбол в Україні розвивається стрімкими темпами, хоча й стикається з низкою викликів. Жіночі команди часто не отримують достатнє фінансування, що ускладнює їх розвиток. На мою думку, це пов'язано із стереотипами. Почнемо з того, що якби в березні 2020 року виконком ФФУ не затвердив стратегію розвитку жіночого футболу, яка передбачає, зокрема, обов'язкову наявність жіночих команд у всіх клубах УПЛ, то навряд чи була б така велика кількість команд, яка є на даний момент часу. Повернемося до стереотипу, я впевнена, що кожна дівчина, яка починала займатись футболом чула щось на зразок того, що футбол не для дівчат, це не жіноча справа і тому подібне. Жіночий футбол – він значно яскравіший за чоловічий, адже коли дівчата мають бажання та запал в очах вони зроблять все для перемоги, вони будуть буквально вигризати м'яч у суперника, тому жіночий футбол дивитись цікавіше. Загалом тема фінансування жіночих команд – це дуже болюча тема. Адже, щоб отримати практичні знання та навички, потрібні кваліфіковані тренери та спеціальне обладнання чого на разі отримують всі жіночі команди. Футбол – це і вид заробітку, але не кожен гравець з команди може впевнено сказати, що футболом вона забезпечує всі свої власні потреби, не кажучи вже про потреби

сім'ї. Але незважаючи на труднощі, українські жіночі команди досягають значних успіхів на міжнародній арені. Футбол дає жінкам можливість займатися спортом, реалізувати себе та боротися за рівність. Популярність жіночого футболу допомагає подолати стереотипи щодо ролі жінки в суспільстві.

Футбол – це багатогранне явище, яке впливає на різні сфери життя суспільства. Він об'єднує людей, формує національну ідентичність, сприяє розвитку економіки та змінює соціальні стереотипи. Для того, щоб український футбол продовжував розвиватися, необхідно вирішити низку проблем, таких як корупція, недостатнє фінансування жіночого футболу та нерівномірний розподіл ресурсів.

Список використаних джерел

1. DAYCOM Зародження українського футболу URL: <https://daycom.com.ua/news/futbol-v-ukrayini-vid-istorichnih-vitokiv-do-suchasnih-realiy>
2. Радіо Свобода Як СРСР намагалось об'єднати футбол URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-rosiya-futbol-spilniy-chempionat-maidan-viyina/32741996.html>
3. UA Футбол цитата Зеленського URL: <https://www.ua-football.com/ua/ukrainian/high/1643131918-zrada-chi-peremoga-chomu-sport-poza-politikoyu-ce-mif.html> дата звернення (01.12.2024)
4. Shevchenko.kiev Футбол як кар'єрний вибір для політиків URL: <https://ashevchenko.kiev.ua/ua/futbol-yak-socialni-fenomen-vpliv-na-suspilstvo-ta-politiku.html> дата звернення (01.12.2024)

ЧОМУ ПРАГНЕННЯ ДО ІДЕАЛУ МОЖЕ ЗАШКОДИТИ?!

Таміла Дякова,
Світлана Козаченко

Якщо розглядати поняття «ідеалу» з філософської точки зору, то ми можемо сказати, що ідеал (лат. *idealis* від грец. *ἰδέα* – образ, ідея) – вища цінність, досконалий стан того або іншого явища; зразок особистих якостей, здібностей; вища норма етичної особи; вищий ступінь етичного уявлення про благо і належність; досконалість у відносинах між людьми; найбільш довершений устрій суспільства, вища абсолютна істина.

Трактуючи феномен ідеалу в психології визначається, що це важливий фактор нашого розвитку та самовизначення. Він спонукає нас до досягнень та росту, але також вимагає реалістичного ставлення до себе та своїх цілей. Слід пам'ятати, що ідеали – це не просто мрії, але й мотиватори, які допомагають зробити наше життя більш насиченим і задовольним.

Говорячи простішою мовою, то ідеал це бажана або ідеальна концепція, яку людина використовує як стандарт або ціль для себе або інших. Це може бути пов'язано з моральними, соціальними, культурними або особистими переконаннями, що визначають, яким чином ми хочемо бути або як повинні діяти інші.

Також це поняття, займає важливе місце в психології, відображаючи наші цілі та мотивацію. Він є внутрішнім образом того, ким ми хотіли б стати або чим хотіли б досягти у житті. Цей внутрішній образ може включати риси особистості, досягнення, взаємини з іншими людьми або професійні успіхи.

Ідеали можуть бути формовані різними чинниками, такими як виховання, культурні впливи, особисті досвіди та життєві обставини. Вони допомагають нам визначити наші цілі і прагнення, ставлячи перед нами зразок або орієнтир, за яким ми прагнемо йти.

Важливим аспектом ідеалів є їхня мотиваційна сила. Цілі та ідеали можуть надихати нас до дії, стимулювати наш розвиток та підтримувати нашу впевненість у собі. Завдяки ним ми можемо зосередитися на досягненні результатів, адаптуватися до змін і подолати перешкоди на шляху до наших мрій.

Проте ідеали також можуть мати свою тіньову сторону. Якщо мета є недосяжною або нереальною, вона може стати джерелом стресу та розчарування. Прагнення до ідеалів може також призвести до відчуття невдачі, якщо ми не досягаємо їх у швидкому темпі або взагалі. У таких випадках важливо реалістично оцінювати свої можливості та визначати реальні цілі, що сприятимуть нашому самовдосконаленню і зростанню.

Протягом усього свого життя ми прагнемо до того основного ідеального, на нашу думку, прекрасного. Одразу ж виникає питання, яким насправді є той ідеал, і чому ми до нього прагнемо? А чи існує він взагалі?

Основи нашого розуміння прекрасного виходять з глибини нашої підсвідомості, контактуючи із свідомістю, в процесі мислення, переходять в образи та почуття. І все те наше відчуття прекрасного та ідеального – це засвоєний досвід мільярдами життів попередніх поколінь, направлених до вибору того найбільш досконало влаштованого, універсального, вигідного для боротьби за існування та продовження роду.

Шукаючи розуміння ідеального хочеться зрозуміти, яким для кожного є поняття краси та прекрасного.

Організм людини складається з багатьох протиріч. У нашого організму немає ніяких можливостей виходу за межі матеріального, тому всі наші почуття, поняття та інстинкти являють собою реакцію на повністю матеріальні речі. Так і з почуттям краси: це відображення дуже реального і важливого, якщо воно закріпилося внаслідок пам'яті поколінь і стало одним із правил нашого світосприйняття.

Перфекціонізм, тобто прагнення бути ідеальним завжди та в усьому – може як призвести до видатних результатів, так й стати причиною психічних розладів на кшталт депресії.

Перфекціонізм – це психологічна характеристика притаманна особі, яка в усьому прагне до ідеалу й дуже важко сприймає найменші недоліки та критику. «Перфекціонізм – це надмірні вимоги до себе, заикленість на результаті, який ніколи не задовільний», – пояснює психотерапевтка Альона Шостак.

Прагнення людини до ідеалу в різних сферах її життя може бути небезпечним, тому що ідеал недосяжний. Про це розповідають безліч психологів.

Звідки ж з'являються у людини подібні прагнення до ідеалу? Звичайно, з дитинства. Завищені вимоги батьків тому причина. Дитини, швидше за все, постійно порівнювали, ставлячи йому в приклад чуже життя (успішну, на їх погляд). Звичайно, мама і тато зовсім не бажали своєму чаду зла, навпаки, діяли з найкращими спонуканнями. Іноді варто підштовхнути дитину до тих або інших дій, але палицю перегинати ні в якому разі не можна.

Дитина, що звикла до того, що все в цьому житті потрібно заслужити своєю поведінкою, хорошим навчанням і іншими досягненнями, обов'язково візьме цей досвід з собою в доросле життя. Будучи цілком самостійною людиною, він постійно порівнюватиме

себе з іншими, прагнучи робити все максимально ідеально. Але при цьому він завжди бачитиме свої недоліки і страждатиме від цього.

Здавалося б, що поганого в тому, що людина вимагає від себе і інших бути ідеальними у всьому: в роботі, в стосунках, в спілкуванні, навіть в побуті. На перший погляд – нічого. Однак, у гонитві за вдосконаленням ми часто стикаємося з протилежним ефектом. Маючи безліч способів і рекомендацій, як стати кращим, ми часто не встигаємо впровадити хоча б частину з них у своє життя. Це призводить до почуття розчарування, вини й навіть безпорадності.

Накопичуючи невиконані завдання й невітлені плани, ми починаємо звинувачувати себе у всіх життєвих невдачах. Самообвинувачення стає звичкою, а відчуття, що ви не робите достатньо, перетворює саморозвиток із джерела натхнення на джерело стресу. Ви все частіше замислюєтесь: «А що якби я старався більше? Що якби я був дисциплінованішим?» Ці думки можуть ввести у пастку, з якої потім важко знайти вихід.

За словами психотерапевтки Альони Шостак, особа-перфекціоніст завжди прагне бути найкращою, ідеальною, досконалою. При цьому людина з перфекціонізмом не помічає власних досягнень, багато себе знецінює, критикує й прокрастинує.

Перфекціоніста можна впізнати за нижче наведеними ознаками:

Зависокі стандарти до себе та інших – людина прагне й вимагає бездоганності від себе й, відповідно, переносить цю вимогу на своє оточення.

Акуратність та обережність – людина надає велике значення тому, щоб ідеально виглядати, рухатися, слідувати правилам. Часто перфекціоністи є авторами правил, яким мають відповідати самі та яким мають слідувати інші, адже тільки так можна наблизитися до поставленої планки.

Невпевненість в собі або низька самооцінка – через недостатність любові до себе та прийняття людина намагається бути ідеальною, щоб перекрити своїми «бездоганними» вчинками та досягненнями свої недоліки.

Амбітність – надзвичайна жага безупинного розвитку та досягнень може сприяти розвитку перфекціонізму, адже щоб досягнути гарних результатів, треба бути кращим за інших.

Схильність ідеалізувати світ – маючи в голові ілюзорне уявлення про «ідеальний світ», людина з перфекціонізмом прагне жити в нафантазованій реальності, роблячи для цього все та навіть більше.

Люди, що живуть під гаслом «все або нічого», швидше за все, теж схильні до перфекціонізму. Взявшись до якоїсь роботи, людина намагатиметься виконати її якнайкраще. Звичайно, для працедавця такий співробітник – знахідка. Але ідеальне виконання вимагає великих витрат як фізичних, так і моральних. Перфекціоністи дуже болуче сприймають той факт, що хтось може щось зробити краще їх.

Ще одна ознака перфекціонізму – небажання просити про допомогу. Якщо навіть щось не виходить, людина готова переробляти роботу багато разів, шукаючи нові шляхи рішення і самостійно розбираючись в усіх нюансах. Завдяки цьому багато перфекціоністів є справжніми фахівцями у своїй області. Проте при цьому вони активно намагаються переробити «недосконалий» світ навколо себе, тому пред'являють завищені вимоги до усіх, з ким контактують.

Ще одна слабкість таких людей – хвороблива залежність від чужої думки. Формула «усім не догодиш» – не для них. Важке переживання критики часто призводить до серйозних

психологічних проблем. На тлі внутрішніх терзань перфекціоністи схильні звинувачувати інших людей в тому, що ті не оцінюють їх належним чином. Коло спілкування вони підбирають ретельно – ніхто не повинен їх розчарувати. Ті, хто не має стійких поглядів на життя і досягнень в певній області, навряд чи потраплять в цей список.

Перфекціонізм – це наполегливе прагнення до ідеалу. Чи може він бути здоровим, якщо нічого ідеального не існує?!

Однак, перфекціонізм все ж таки може бути нормальним. Прагнення якісно виконувати свою роботу, бажати високих результатів й при цьому не занепадати у випадку невдачі – це здорове відношення до життя та прояв здорового перфекціонізму.

Зараз суспільство схвалює бажання бути ідеальними – на роботі, в стосунках, зовнішньо, у соціальних відносинах та з самими собою – й заохочує робити для цього більше, ніж достатньо. Коли людина в прагненні бути ідеальною дає собі можливість видохнути й зупинитися, можна стверджувати про здоровий рівень перфекціонізму. Коли ж одержимість прагненням до ідеалу поглинає весь час та думки, перфекціонізм є невротичним і тоді вже розглядається перфекціонізм, як психологічна проблема. Невротичний перфекціонізм знижує якість життя, стає причиною проблем на роботі та в житті, сприяє знеціненню себе.

Невротичний перфекціонізм можна виявити за такими ознаками:

Постійне почуття тривоги

Постійна потреба в схваленні

Синдром самозванця – постійні думки, що зробленого недостатньо, а наявні досягнення є вдачею, а не результатом праці

Зниження мотивації працювати або розвиток невротичного трудоголізму. Через думку «або ідеально, або ніяк» виникають дві полярні поведінки: складно робити хоча б щось через страх помилитися та не досягнути ідеального результату або нездоровий трудоголізм, коли задля доведення результату до ідеального стану особа з перфекціонізмом може відмовляти собі у відпочинку, спілкуванні, їжі та будь-чому, щоб не відволікатися від своєї найбільшої мети.

Як боротись з надмірним прагненням бути ідеальним?

Вже відомо, що перфекціонізм є невротичною особливістю, коли людина в погоні за ідеалом відмовляється від задоволення жити спокійним життям, обираючи постійний стрес та хвилювання через думки, що навіть маленьке послаблення може призвести до помилки.

Якщо людина дисциплінована, відповідальна та цілеспрямована – вона здорова, яка знає чого хоче й робить для досягнення своєї мети все можливе. Але не ціною свого фізичного та ментального здоров'я.

Усі ми маємо право на втому, на поганий настрій, навіть на лінь і недбалість. Якщо усе це з життя виключити, станеться емоційне спустошення. Проте перфекціоніст не може дозволити подібні слабкості собі і усім тим, хто знаходиться поруч. Якщо ж близькі не розділяють його поглядів на життя, їм доводиться тугу. Не даремно адже багато перфекціоністів довго не можуть знайти щастя в особистому житті, а то і зовсім залишаються самотніми.

Якщо ж ви помітили в собі прояви невротичного перфекціонізму, психотерапевтка радить «усвідомити та прийняти цей стан. Поступово, маленькими кроками знижувати вимоги до себе, не сварити себе за помилки, вчитися приймати власну обмеженість – ви не

здатні зробити все-все-все і це нормально. Помічайте найдрібніші свої досягнення та хваліть себе за них».

Щоб допомогти собі побороти перфекціонізм:

Важливо та потрібно помічати думки, які сприяють стресу від вимоги бути ідеальними, вчитися розрізняти реалістичні цілі та недосяжні стандарти.

Варто вміти та вчитися робити помилки – на шляху розвитку та досягнення найкращого результату неможливо оминати помилок та критики. Треба ставитись до цього не як до своїх слабкостей, а до точок розвитку.

Не менш важливою порадою є приймати себе. Порівняння себе із собою вчора. Не варто брати за приклад інших людей – вони мають свій унікальний досвід, а ви також унікальні у своєму. Важливо приймати себе та приймайте такими, якими ви є.

Час для відпочинку, він обов'язково має бути, щоб відволіктися від буденності.

Шлях зцілення від перфекціонізму можна пройти як самотійно, так й разом з фахівцем, який допоможе знайти нові сенси й розвинути свій ментальний стан за допомогою вправ та практик, які будуть ефективними саме для вас.

Що ж робити, щоб життя не перетворилося на постійний біг за чимось недосяжним? Насамперед постаратися зрозуміти, що у кожної людини своє бачення ідеалу. Ніколи нікому з нас не стати «кращим для усіх». Конструктивну критику потрібно навчитися відрізняти від необґрунтованих претензій, які не заслуговують на увагу. Неможливо одночасно будувати блискучу кар'єру, бути ідеальною хазяйкою і самою кращою мамою і дружиною.

А у перфекціоністів вихід один – усвідомити усе прогаяне за роки прагнення до недосяжного, поглянути на себе і на навколишній світ іншими очима і постаратися побачити те, що раніше було приховане із-за постійної боротьби за ідеал.

Перше і найголовніше правило – знайти баланс між саморозвитком і іншими аспектами життя.

Життя – це подорож, а не пункт призначення. Замість того, щоб постійно думати про кінцеву мету, насолоджуйтесь самим процесом саморозвитку. Це дозволить вам отримувати задоволення від кожного дня і знизить рівень стресу.

Не варто забувати, що існує безліч інших способів знайти себе і покращити якість життя. Хобі, соціальна активність, час, проведений з друзями та родиною – все це допомагає розширити горизонти та збагатити внутрішній світ. Іноді варто зупинитися, зробити паузу і просто насолодитися моментом. Пам'ятайте, що саморозвиток – це не тільки робота над собою, але й уміння цінувати те, що ви вже маєте.

Надмірний саморозвиток може призвести до вигорання і втрати мотивації. Замість того, щоб ставати джерелом натхнення, він може перетворитися на причину стресу і розчарування. Тому важливо знайти баланс і пам'ятати про інші аспекти життя. Важливо не тільки вдосконалювати себе, але й вміти насолоджуватися тим, що є тут і зараз. Іноді саме це є ключем до справжнього самопізнання та гармонії.

Важливо розрізняти: бажання досягти успіху та бажання бути досконалим.

Слід пам'ятати, що ідеали можуть змінюватися з часом, і це є природнім процесом. Переглядання і переоцінка своїх цілей можуть сприяти розвитку і покращенню як особистості. Важливо пам'ятати, що немає одного ідеального шляху до успіху, і кожен із нас може створити свій власний унікальний шлях до задоволення та здійснення мрій.

Найкращий розвиток – це той, який приносить радість і не позбавляє вас рівноваги!

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ АВСТРАЛІЇ

Олександр Климчук,

Ольга Заславська

Австралія – це єдина в світі держава-материк. Вона формально – конституційна монархія у складі Британської Співдружності, фактично – федеративна парламентська республіка. Австралія є парламентарною монархією через збережені конституційно-правові зв'язки з колишньою метрополією – Великою Британією. Має партійну систему двох з половиною партій, а також одну з найскладніших для розуміння й реалізації виборчу систему – мажоритарну систему єдиного перехідного голосу.

Політична культура в країні є змішаною і здебільшого базується на засадах демократичності, цінності людських прав та свобод й національної єдності (навіть при наявності великої кількості іммігрантів, які становлять 26% населення). Через історичне підґрунтя політична система в Австралії відноситься до англо-американського типу, але зі своєю специфікою. Її можна віднести до країни з переважаючим активістським типом громадської участі, який утверджується складністю виборчої системи, високим рівнем пол. культури, активної взаємодії народу і груп тиску з владою та втіленням ідей народного суверенітету, представництва, громадянського консенсусу, політичний та ідеологічний плюралізм, а також принципи рівності і свободи. На пару з неймовірною кількістю власних ресурсів, сильним та стабільним економічним базисом це все робить Австралію однією з найбагатших країн світу за різними показниками, а також 3 у світі країною за рівнем ІЛР.

Але можна задатися питанням: як деякі інші країни Британської Співдружності, маючи такі ж можливості як і Австралія, не стали такими стабільними і комфортними оплотами демократії? Як при такій територіальній розмежованості, етнічній неоднорідності та "давці" з боку імперії Австралія стала такою? За відповіддю на ці питання треба звернутися до географічного та історичного контексту. Протягом другої половини XIX ст. політична система країни одержала остаточні структурні риси. Базуючись на конституціях колоній, що були прийняті ще у середині вже згаданого століття, на континенті була встановлена Вестмінстерська модель парламентської демократії. Ключовими чинниками, які повпливали на цей процес були, по-перше, запровадження федеративного устрою шляхом реалізації раціонально-бюрократичних механізмів державотворення, що мали концентрований вираз широкої задіяності культурно-цивілізаційних особливостей задля поліпшення митно-логістичного та економічного становища й зменшення нерівномірності розвитку міст та регіонів. Це нелегке для британців рішення дало купу можливостей внутрішнього розвитку місцевим австралійським ініціаторам та лідерам. По-друге, створення єдиних збройних сил та ідея об'єднання внутрішнього ринку промислових центрів задля ефективнішої боротьби й домінування в південно-східній частині Азії та Тихоокеанському просторі через посилення впливів у тій частині Німеччини і Франції, а також затратність для Англії постійно утримувати свій флот біля Австралії. По-третє, це прагнення австралійців до національного об'єднання. Через жорстку політику Британії з приводу корінного населення, яке було майже повністю знищено, а залишки відправлені у резервації, імперія мала повністю чисте полотно для реалізації своїх ідей, вони вливали неймовірні кошти, розусіюючи економічно-ресурсний потенціал Австралії. Новозавезеним населенням стали в'язні та їхні наглядачі, які і будували міста та потім працювали в них, інша частина населення утворилася в часи "золотої лихоманки", шляхом прибуванням іммігрантів з різних куточків планети. Саме специфіка

цих груп населення і стала подальшим поштовхом для формування національної ідеї. З'явився тогочасний ідеал – «життя у буші», сформований на легендах та переказах про місцевого Робіна Гуда – нальотчика і грабіжника Неда Келлі, який за іронією став символом свободи, товариської взаємодопомоги та чесного трудового життя. Не останню роль відіграла і релігія, а саме протестанство, філософія якого надихнула багатьох австралійців відходити від Англійських впливів та бути кінцевою інстанцією у всіх ключових питаннях, що стосуються їх світогляду і совісті, а також подальшого політичного життя. Саме на цих засадах і почала формуватися ідея національного об'єднання, а також вимальовуватися портрет справжнього австралійця, який народився, жив і творив на користь Австралії.

Проаналізувавши ці історичні відомості, можна дійти до висновку, що британці самі не усвідомлюючи того створили всі необхідні умови для життя сучасної Австралії, а австралійці цим вдало і вчасно скористалися. Отже ми бачимо наглядно, як географія та історія відіграють вирішальну роль у формуванні цілої нації, й аналізуючи культуру та систему певної країни неможна нехтувати цими показниками.

ПРОБЛЕМИ УЗУРПАЦІЇ ВЛАДИ

**Дарія Крилова,
Олеся Посвістак**

Узурпація влади з давніх часів і по сьогодні займає велику роль в політиці. Це явище можна назвати притаманним людській сутності, яке, мабуть з'явилося ще тоді, коли людина почала відчувати себе членом соціального колективу. Сам термін «узурпація» означає неправомірне заволодіння або використання влади, та інших привілеїв, що належать іншій особі. Узурпувати владу – це спосіб зробити це тим, у кого немає законного права на владу, незаконне привласнення або захоплення (часто тиранічного) суверенної влади і порушення конституції країни й прав належного правителя. Узурпація може здійснюватися через маніпуляції законодавством, військові перевороти, фальсифікацію виборів і тому подібне [1]. Узурпатор-незаконний або суперечливий претендент на престол в монархії. Сьогодні цей термін може застосовуватись до персони, яка намагається захопити і сконцентрувати у своїх руках владу або чужу власність. Із розвитком соціальної структури суспільства, появою державності феномен узурпації еволюціонував й надбав різноманітних форм відповідно із появою і розвитком різновидів влади. Від сили «первісного дрюку», на який він спирався спочатку, поступово відбувався перехід до більш витончених технологій узурпації влади на рівні сьогодення. Це тісно пов'язано з характером легітимності влади, на якому заснований загальновизнаний принцип суверенітету. Тому і трактується це небезпечне явище сьогодні як «тяжкий державний злочин, насильницьке захоплення, або насильницьке утримання влади». Всю історію людства в певному сенсі можна назвати історією узурпації, починаючи із стародавньої Греції; що знайшло відображення у працях Фукідида, Платона, Діодора Сицилійського, як безпосередніх свідків захоплення влади.

У монархічну епоху, узурпації зводилися до захоплення трону. Важливо було символічне виправдання факту захоплення (кровна спорідненість з більш законним монархом, коронація і т.д.). Узурпацію влади ми можемо спостерігати в художніх творах. Прикладом є книга Д.Мартіна «Танок драконів», де законна спадкоємиця веде кровопролитну війну з своїм братом. Престол Семи Королівств займає король Візерис І. Не маючи спадкоємця від першої дружини, він публічно призначає своєю наслідувачкою дочку

Рейніру. Згодом Візеріс I одружується з Алісентою Хайтауер. Вона народжує йому кількох синів, але до смерті король офіційно не змінює спадкоємницю. Після його смерті Рейніра та Алісента й частини сім'ї, що співпереживають героїням, починають громадянську війну. Прикладом з реальної історії є узурпація Роджера Мортімера. 1330 року парламент ухвалив смертний вирок серу Роджеру Мортімеру, який і привели у виконання відразу після оголошення. Історія лорда Мортімера типова для більшості узурпаторів. Скориставшись слабкістю діючої влади, він зібрав навколо себе всіх незадоволених, хто бажав змін у власному житті й просто негідників та авантюристів, після чого, накопичивши досить сил, скинув законного правителя. Захопивши владу, Мортімер наділив себе необмеженими повноваженнями й почав керувати країною як своїм родовим маєтком.

У 21 столітті єдиним принципом легітимації влади визнається принцип підтримки народної більшості, висловленої шляхом вільного голосування на виборах. Проте і це не виключило з політичного побуту ні революцій, ні переворотів. Просто змінилась мета: нею став контроль за громадською думкою. До прикладу, Диктатура Віктора Януковича не утворилася за один день. Адже попереднього президента обрали на вільних, прозорих і демократичних виборах. До такого стану призвела низка кроків, непомітних для загалу. Насамперед, формування парламентської більшості на основі включення "тушок" з метою формування нового пропрезидентського уряду, повернення Конституційним Судом Конституції у редакції 1996 року (2010 рік), підпорядкування президенту всієї вертикалі виконавчої влади в Законі про центральні органи виконавчої влади (2011 рік), призначення підконтрольного генерального прокурора (для підпорядкування силовій вертикалі). Для об'єктивності слід зазначити, що всім президентам України не вистачало конституційних повноважень і вони тяжіли до їх збільшення в неконституційний спосіб. Так, Леонід Кучма фактично спотворив конституційно встановлену змішану форму правління та де-факто реалізував президентську республіку, а Віктор Ющенко придумав для виправдання передбачених Конституцією дій щодо дострокового припинення повноважень парламенту "приховані повноваження" президента. Повалення диктатури дуже дорого коштувало українцям. Тому зараз необхідно "дмухати на холодне", аби пізніше наш народ знову боляче не "обпікся на гарячому" [2].

Як запобігти узурпації влади?

Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Ніхто не може узурпувати державну владу. В Україні визнається і діє принцип верховенства права. В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування [3].

Механізм стримування і протидії є великим винаходом людства і був обґрунтований працями Джона Лока та Шарля Монтеск'є, а також вперше закріплений у Конституції Пилипа Орлика. Суть цього механізму, є невід'ємною складовою демократичних принципів здійснення влади, полягає у наступному. Головна ідея системи, що з метою забезпечення ефективності діяльності державної влади, налагодження дієвого контролю за її діяльністю та уникнення загрози узурпації влади одним владним інститутом, необхідно забезпечити відповідний раціональний розподіл повноважень між державними інституціями. Концепція стримувань і протидії передбачає рівність між гілками влади, яка забезпечується цілісною системою взаємодії різних її елементів. Важливо підкреслити, що юридична рівність законодавчої, виконавчої та судової влад пояснюється в межах теорії поділу влад тим, що

державні органи не є носіями влади, а лише повноважень, тому ні один з них не може бути виразником волі народу як її єдиного джерела. Виразником такої волі вони можуть бути всі разом і в рівній мірі в межах закону. Концепція стримувань і противаг функціонує на основі тріади базисних принципів системи стримувань і противаг: взаємодії, взаємозалежності та взаємопроникненні гілок державної влади. Суб'єктами системи стримувань і противаг за Конституцією України є Верховна Рада, Президент, Кабінет Міністрів, Конституційний Суд і Верховний Суд. Дана система виражається насамперед через повноваження цих органів, що включають суворо визначені взаємні обмеження [4]. На сучасному етапі в Україні функціонує система стримувань та противаг, яка передбачена Конституцією України та забезпечує ефективне функціонування кожної окремої гілки влади, ефективний нагляд за їхньою діяльністю та контролю за відсутністю тиску на кожну із гілок. Водночас доцільно передбачити такий спосіб взаємних обмежень і контролю за гілками влади, який би забезпечив можливість поставити всі гілки влади в рівне становище.

Список використаних джерел

1. «Узурпація влади» <https://termin.in.ua/uzurpatsiia/>
2. «Узурпація влади-хвороба українських президентів» <https://pravo.org.ua/uzurpatsiya-vlady-hvoroba-ukrayinskyh-prezydentiv-abo-10-faktiv-prezydenstva-poroshenka/>
3. Конституція України <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. «Запобігання узурпації влади через реалізацію механізму стримування і противаг у місцевих радах України» <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/9141/9190>

СТАНОВЛЕННЯ ПРОТЕСТАНТИЗМУ: ПРИЧИНИ ТА ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ

**Євген Лебідь,
Олеся Посвістак**

Реформація – це одна з найважливіших подій в історії Європи, що мала глибокий вплив на релігійне, соціальне та політичне життя континенту. Розуміння причин її виникнення та наслідків є ключовим для розуміння сучасного світу. У сучасному світі, де різні релігії та культури взаємодіють, розуміння історичних коренів релігійної різноманітності є важливим для побудови толерантного суспільства. Крім того, багато сучасних конфліктів мають релігійне підґрунтя і вивчення Реформації допомагає зрозуміти, як релігійні розбіжності можуть призводити до політичних потрясінь. Протестантська етика, яка підкреслює важливість праці, індивідуальної відповідальності та раціоналізму, значно вплинула на розвиток західної цивілізації і розуміння цих цінностей допомагає нам краще оцінити сучасний світ. Отже, дискусії про роль церкви в сучасному суспільстві, її взаємодію з державою, а також її вплив на моральні цінності є надзвичайно актуальними.

Мартін Лютер, німецький монах ідеолог, активно виступив проти продажу індульгенцій. Він наполягав що єдиним джерелом віри є Біблія, а не правила і канони що розробила церква. Населення та деякі німецькі правителі підтримали Лютера і стали прихильниками нової течії християнства лютеранства. А католицьке керівництво оголосило Лютера єретиком. Релігійній єдності в Західній Європі настав кінець і почалася ера Реформації, тобто протесту проти католицької церкви. Німеччиною прокотилися війни між протестантами та католиками. Лише у 1555 р. вдалося офіційно зафіксувати рівноправ'я католиків та протестантів на німецьких землях.

Тим часом у Швеції під впливом лютеранських проповідників з'явилося свій напрям протестантизму – кальвінізм, названий на честь пастора Жана Кальвіна. Кальвіністи вигнали з Женеви католицьких священників і взяли всю владу в свої руки. Кальвініська Церква заборонила гучно відзначати свята, прикраси та святковий одяг. За будь яке порушення людей жорстоко карали. Кальвін висував теорію про так званий професійний борг, що дуже подобалося підприємцям. Отже вчення просувалося країнами де розвивався капіталізм зокрема у Нідерландах.

У Шотландії Кальвіністів називали пресвітеріанами, в Англії – пуританами а у Франції – гугенотами. У Франції навіть спалахнули гугенотські війни що тривали 35 р. найвідомішим моментом цих воєн є різанина яка розпочалася в ніч на свято Святого Варфоломія (24 серпня 1572 р.) у Парижі. Католики вбивали гугенотів. Кількість жертв сягнула 30 тис. Зрештою, королем обрали лідера гугенотів Генріха Наварського, але за умови що він прийме католицизм. З чим він і погодився. Ще за 4 роки війна закінчилася прийняттям Нантського Едикту. За яким гугенотам дозволялося вільно сповідувати свою віру.

Через реформацію Англія, Швеція, Данія, Норвегія, частини французьких та німецьких територій розірвали зв'язки з Папою Римським. У відповідь на це Папа Павло III у 1542 р. створив новий орган в структурі церкви – КОНГРЕГАЦІЮ ВЕРХОВНОЇ ІНКВІЗИЦІЇ. Суд, що боровся з поширенням єресі. Цьому суду підпорядковувались усі інквізиційні суди світу. Папою було створено список заборонених книг, які вилучалися та спалювалися, а їхнім власникам загрожував суд інквізиції. Список проіснував до 1966 р. і включав у себе праці Жана Кальвіна, Мартіна Лютера, Миколая Коперника, Рене Декарта, Галілео Галілея, Джордано Бруно та багатьох інших видатних мислителів. Але однією інквізицією прихожан не повернути, тож розпочалася Контрреформація. На соборі в місті Тренто 1545-1563 рр. домовилися про єдиний канон Біблії. Нарешті, було заборонено торгівлю індульгенціями. Створили нові чернечі ордени, зокрема єзуїтів. Вони дисципліновані і навчені доволі жорстко зміцнювати владу Папи Римського. Єзуїти набули поганої слави серед православних, оскільки на території України займалися окатоличенням. Монахи ордену Святого Домініка часто були інквізиторами і завдяки своїй ревності у роботі отримали прізвисько "Собаки Господні". У масовій культурі закріпилось уявлення, що інквізиція була активною у Середньовіччя, хоча насправді більшість її діяльності припадає на епоху Нового часу (16-17 століття).

Однієї з пам'яток епохи інквізицій є трактат «Молот відьом», написаний Генріхом Крамером та Якобом Шпренгером і виданий у 1486 р. Він описує природу чаклунства і його зв'язок з дияволом. Автор дає поради для розпізнавання відьом за ознаками, поведінкою та магічними практиками. Також розповідає про викриття та покарання чаклунок включаючи допити, тортури та страти. "Молот відьом" – це головна інструкція з полювання на відьом, яке охопило Європу у 16-17 століття. За різними оцінками протягом цього періоду було вбито від 50 до 100 тис. людей, звинувачених у чаклунстві.

Одним з найгучніших випадків з покарання відьом став процес в американському штаті Массачусетс – у місті Салем. Взимку 1692 р. у пастора захворіла дочка, а місцевий лікар вирішив, що це через відьом. Було заарештовано 3 жінок за підозрою у відьомстві, далі кількість підозрюваних швидко зростала. На суді головував чоловік без юридичної освіти, а головними доказами були свідчення потерпілих про те як до них являлися духи обвинувачених. За рішенням суду 19 жінок було повішено, одного чоловіка розчавлено

камінням і півтори сотні людей ув'язнено з яких не менше 5 померло. Цей жах зупинив американський богослов Інкриз Мезер. Після його виступів використання бачення духів у якості доказів припинили, ті з обвинувачених хто вижив були помилувані.

Християнство у 20 столітті зіштовхнулося з новими викликами. На території Східної Європи до влади прийшли більшовики – комуністи, які активно боролися проти християнства, закривали церкви та монастирі, руйнували собори, забороняли церковні служби, вбивали і ув'язнювали священиків. Схожим чином діяв інший режим – нацистський. Особистий секретар Гітлера Мартін Борман заявив «Ідеї націонал-соціалізму та християнські ідеї несумісні... Усі впливи, які можуть... завдати шкоди народному керівництву, яке здійснюється фюрером з допомогою НСДАП, мають бути усунуті: народ має бути дедалі більше відокремлений від церкви та її рупора – пасторів».

Важливою віхою в історії християнства став Другий Ватиканський Собор, який відбувся у 1962-1965 рр. Папа Іван XXIII заявив, що церква має пристосуватися до реалій сучасного світу. На соборі нарешті було знято Анафему 1054 р із православних церков.

Реформація, розпочата Мартіном Лютером у 1517 році, мала глибокий і тривалий вплив на всі аспекти європейського життя. Вона була не лише релігійним рухом, а й мала значний вплив на політичний ландшафт Європи. Реформація підірвала абсолютну владу папи римського та католицької церкви, сприяючи процесу секуляризації. Держави отримали більшу автономію в релігійних питаннях, що призвело до відокремлення церкви від держави у багатьох країнах. Розбіжності у релігійних поглядах часто призводили до кровопролитних конфліктів між католиками і протестантами, що дестабілізувало політичну ситуацію в Європі. Деякі європейські монархи скористалися Реформацією, щоб зміцнити свою владу, обмеживши вплив папи і католицької церкви.

НОВИЙ ФОРМАТ ЛІДЕРСТВА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ МОЛОДІ

**Ярослава Литвинюк,
Олеся Посвістак**

В умовах сучасних глобальних викликів, війни та післявоєнної відбудови Україна стоїть перед необхідністю формування нового покоління лідерів, здатних сприяти сталому розвитку суспільства, інтеграції в міжнародний простір та вирішенню складних соціально-економічних завдань. Молодь відіграє ключову роль у цьому процесі, але водночас стикається з низкою викликів, які ускладнюють розвиток її лідерського потенціалу. Серед основних проблем виділяються недостатня підтримка молодіжних ініціатив, обмежений доступ до ресурсів і навчальних програм, а також соціальна нерівність і психологічне навантаження.

Метою цієї статті є аналіз перспектив і викликів для молоді у формуванні лідерства в Україні, дослідження ключових тенденцій та бар'єрів, що впливають на цей процес, а також формулювання рекомендацій щодо розвитку молодіжної політики, яка б сприяла активному залученню молодих людей у процеси суспільних змін. Особливу увагу приділено волонтерській діяльності молоді, ролі молодіжних центрів та цифрових технологій у формуванні лідерських якостей, а також визначенню стратегічних напрямів подолання існуючих проблем.

Перспективи для молоді у формуванні лідерства

Зростання волонтерської активності серед молоді

Під час війни молодь в Україні активно залучається до волонтерської діяльності: близько 30% почали волонтерити з початком повномасштабного вторгнення. Волонтерство стало не лише інструментом допомоги, але й платформою для розвитку лідерських навичок: управління ресурсами, командна робота, адаптація до кризових ситуацій. Молодь бере участь у зборі коштів для ЗСУ, допомагає ВПО та підтримує місцеві ініціативи, формуючи соціальну відповідальність і організаторські здібності.

Соціальний капітал і цифрове лідерство

Соціальні медіа стали ключовим інструментом для залучення однодумців і просування ініціатив. Цифрові інструменти дозволяють молоді створювати проєкти, розвивати соціальне підприємництво і швидко реагувати на суспільні виклики. Новий тип лідерства базується на прозорості, комунікації та використанні технологій, що дозволяє діяти глобально, зберігаючи національну ідентичність.

Молодіжні центри та національно-патріотичне виховання

Молодіжні центри забезпечують простір для навчання, обміну досвідом і формування комунікаційних навичок. Національно-патріотичні програми формують почуття ідентичності та стимулюють молодь до активної участі в довгострокових проєктах, що мають стратегічне значення для країни. Це сприяє створенню покоління лідерів, готових брати відповідальність за розвиток України.

Можливості післявоєнної відбудови

Післявоєнна відбудова України створює унікальні можливості для молоді взяти активну участь у політичних, соціальних та економічних процесах. Створення молодіжних рад, участь у місцевому самоврядуванні та розробка відновлювальних проєктів забезпечують молодим лідерам платформу для реалізації їхніх ідей і впливу на прийняття рішень.

Участь молоді в післявоєнних процесах відбудови має кілька важливих аспектів:

- 1) політична активність, яка забезпечує залучення до реформ і демократичних процесів;
- 2) економічна участь, яка охоплює розвиток соціального підприємництва і відновлення інфраструктури;
- 3) соціальна інтеграція задля подолання розбіжностей і формування згуртованого суспільства.

Молодіжне лідерство є важливим фактором сталого розвитку країни. Інвестиції в молодіжні програми, розширення доступу до освіти і працевлаштування, а також залучення молоді до прийняття рішень допоможуть інтегрувати її у ключові процеси відновлення та модернізації України.

Виклики на шляху формування лідерства

Психологічне навантаження

Проблема емоційного вигорання стала ключовим викликом для молоді, яка прагне розвивати лідерські якості, особливо в умовах кризових ситуацій. Згідно з дослідженнями, тривалий стрес, спричинений постійною участю в надзвичайних подіях, може призводити до втрати мотивації, фізичного виснаження та когнітивного перевантаження. Це негативно впливає на здатність молоді приймати стратегічні рішення та ефективно керувати командами.

Емоційне вигорання не лише знижує продуктивність, але й може стати причиною соціальної ізоляції та депресії, що ставить під загрозу подальший розвиток лідерських компетенцій.

Обмежені ресурси та нерівність можливостей

Недостатність фінансування та обмежений доступ до ресурсів є ще одним бар'єром для розвитку лідерського потенціалу молоді. Наприклад, дослідження показують, що близько 60% молодіжних організацій у регіонах стикаються з проблемою відсутності стабільних джерел фінансування, що обмежує реалізацію ініціатив та доступ до освітніх програм.

Молодь з великих міст має більше можливостей для участі у стажуваннях, конкурсах, тренінгах та міжнародних проєктах, тоді як молодь з сільської місцевості або віддалених регіонів часто залишається поза цими процесами.

Соціальна нерівність

Соціальна нерівність є ще одним стримувальним фактором для розвитку молодіжного лідерства. Молодь із малозабезпечених сімей має обмежений доступ до освітніх і професійних можливостей. Це підтверджується даними, згідно з якими лише 20% молодих людей з малозабезпечених родин беруть участь у програмах стажувань або грантових конкурсах.

Така нерівність створює додаткові бар'єри для формування лідерських навичок у цієї категорії молоді.

Відсутність підтримки та наставництва

Наставництво є критично важливим для формування лідерських навичок серед молоді. Відсутність досвідчених менторів, які могли б передавати знання та допомагати молоді долати виклики, є суттєвим недоліком існуючої системи.

Наукові дослідження підтверджують, що програми наставництва підвищують рівень самозарадності молодих лідерів на 35% та сприяють покращенню організаційних навичок.

Вирішення цих викликів вимагає комплексного підходу, який включає як розвиток ресурсної бази, так і інтеграцію соціально-відповідальних програм. Підвищення ефективності лідерського потенціалу молоді має спиратися на стратегії, які враховують психологічні, соціальні та економічні фактори, що впливають на активність молодих людей.

Шляхи подолання викликів

Інвестиції у молодіжне лідерство та розвиток інфраструктури

Для подолання викликів необхідно створити національну стратегію підтримки молодіжного лідерства, яка включає:

- 1) фінансування молодіжних проєктів через гранти та спеціальні фонди підтримки;
- 2) освітні ресурси і тренінги з менеджменту, соціального підприємництва та стратегічного планування;
- 3) створення молодіжних центрів у регіонах для обміну досвідом і навчання.

Інвестиції в молодіжні ініціативи мають значний соціальний і економічний ефект, сприяючи розвитку нових стартапів і підвищенню громадської активності.

Менторські програми та міжнародне співробітництво

Наставництво є ключовим фактором для формування лідерів нового покоління. Відомо, що молодь, яка бере участь у менторських програмах, частіше досягає успіхів у реалізації своїх ініціатив. У цьому контексті необхідно:

- 1) запровадити менторські програми з залученням досвідчених фахівців;

2) розширити міжнародне співробітництво через освітні програми, стажування та обміни, такі як Erasmus+;

3) залучати міжнародних партнерів до розробки спільних проєктів.

Міжнародне співробітництво не лише інтегрує молодь у глобальні процеси, але й підвищує репутацію України на міжнародній арені.

Популяризація успішних історій та національно-патріотичне виховання

Популяризація історій успіху надихає молодь на активність. Для цього необхідно:

1) запускати медіакампанії, що висвітлюють досягнення молодих українських лідерів;

2) впроваджувати програми національно-патріотичного виховання через освіту та культурні заходи;

3) створити базу успішних практик молодіжного лідерства для обміну досвідом.

Ці заходи сприяють формуванню відповідальної та ініціативної молоді, здатної впливати на розвиток держави. Комплексний підхід, що поєднує інвестиції в інфраструктуру, наставництво та популяризацію успіхів, дозволить ефективно розвивати молодіжне лідерство, зміцнюючи національну ідентичність і інтегруючи Україну в глобальний контекст.

Висновки та рекомендації

У сучасних умовах глобалізації та зовнішніх загроз національній безпеці розвиток державної молодіжної політики в Україні набуває особливого значення. Важливим аспектом є підвищення громадської та політичної активності молоді, що є ключовим фактором формування національної свідомості та участі у громадському житті.

За результатами опитування молоді віком 14-25 років з України щодо їх громадської та політичної активності, в Україні спостерігається низький рівень зацікавленості в цих сферах. Основними чинниками цього є низька політична свідомість, відсутність активної участі у виборах, політичних партіях, організаціях громадянського суспільства та волонтерських рухах. Також спостерігається тенденція до міграції молоді за межі своїх громад. Важливим фактором є недостатня розвиненість інфраструктури молодіжних центрів і рад у громадах, що ускладнює створення умов для ініціативності та розвитку молодіжного потенціалу.

Таким чином, для підвищення громадської та політичної активності молоді в Україні необхідно здійснити комплексні заходи на рівні державної політики, включаючи створення умов для участі молоді в прийнятті рішень, розвиток молодіжних центрів і рад на місцях, а також підвищення рівня політичної освіти та підтримки ініціатив молоді. Це дозволить забезпечити сталий розвиток молодіжного лідерства та підвищити ефективність реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Молодь в Україні має великий потенціал для формування нового формату лідерства, заснованого на солідарності, інноваціях та національній ідентичності. Однак для повного реалізації цього потенціалу необхідно подолати ряд викликів, включаючи обмежені ресурси, соціальну нерівність та відсутність наставництва. Інвестиції у молодіжне лідерство та розвиток інфраструктури, підтримка наставництва і менторства, а також активізація міжнародної співпраці є ключовими напрямками для формування нового покоління лідерів.

ЯДЕРНА ПРОГРАМА ШВЕЦІЇ І ВІДМОВА ВІД НЕЇ

Дмитро Макаров,
Ольга Заславська

Хоча сьогодні Швеція є підписантом Договору про Нерозповсюдження Ядерної Зброї, в перші десятиліття після падіння бомб на Хіросіму та Нагасакі, країна активно працювала над тим, аби отримати в своє розпорядження ядерну зброю і мала шанси реалізувати свої цілі.

Впродовж більше ніж 200 років Швеція дотримувалася нейтралітету. Починаючи з 1815-го року, коли в ході війни проти сусідньої Норвегії Стокгольм здобув перемогу і захопив країну, Швеція стала нейтральною і не брала участі в конфліктах Європи, хоча як Перша так і Друга Світові війни все ж мали значний вплив на події в державі. Не менш важливими були і подальший світу на два табори, а також географічне розташування країни поруч із Фінляндією, яка знаходилась під значним впливом СРСР і за кілька років до цього вже постраждала від агресії Москви, яка й нав'язала Фінляндії нейтралітет і відмову від вступу до НАТО.

Однак якщо нейтральність Гельсінкі була нав'язана, Стокгольму вона була притаманна впродовж більш ніж 100 років тож і з початком холодної війни держава прагнула продовжувати рух в цьому напрямку, хоча спершу й була готова піти на серйозні зміни в цьому питанні, коли впродовж 1948-49 рр. була головним ініціатором союзу Північноєвропейських держав, який, подібно до НАТО, означав об'єднання сил країн Скандинавії в разі загрози одній з них, однак переговори щодо цього йшли не довго, оскільки сусідня Норвегія надала перевагу Північно-Атлантичному Альянсу, а згодом за нею пішла і Данія, яка, без участі Осло, не представляла для Швеції достатнього інтересу в якості військового союзника.

Іншою проблемою було й те, що Стокгольм хоча й зберіг нейтралітет під час війни і цим самим вберіг себе від руйнувань та окупації, однак разом з цим країна значно відстала від СРСР та провідних держав Заходу у військовій могутності. Конвенціональне озброєння держави було застарілим, а війська очевидно не мали досвіду, тож країна з населенням у менш ніж 10 мільйонів осіб не могла б впоратися із загрозою з боку Радянського Союзу.

Таким чином держава опинилася посеред поляризованого світу і в намаганні створити умови для підтримки свого нейтралітету та політики неприєднання, звернулася до розробки ядерної зброї. Процес вивчення бомби розпочався ще в серпні 1945 року, майже одразу після бомбардування Хіросіми та Нагасакі. В листопаді 1945 року був утворений Атомний Комітет, чия мета полягала у наданні консультацій щодо розробки планів і узгодження пріоритетів у ході розвитку громадянської атомної енергії, однак із самого початку було сплановано, що діяльність комітету буде мати значний вплив і на розробку ядерної зброї.

Бажання держави активно розвивати ядерну енергетику в свою чергу пов'язано із тим фактом, що Швеція не надто багата на природні ресурси і має поганий клімат та рельєф для альтернативної енергетики. В той же час Стокгольм не хотів бути залежним від імпорту нафти, тому розвиток мирного атому видавався багатообіцяючим та перспективним.

Основна діяльність у сфері безпосередньої розробки зброї була відведена Шведському національному інституту оборонних досліджень (FOA), суть якої полягала у виявленні суті атомної бомби, її механізмів і необхідних кроків для захисту країни в разі застосування проти неї цієї зброї. Тісний взаємозв'язок програми ядерної зброї із діяльністю в галузі громадянської ядерної енергетики підтверджують також слова голови Першого управління

ГОО в грудні 1945 року, коли він запропонував державі дотримуватися моделі, яку США практикували під час «Мангетенського Проекту», однак робити все навпаки.

В США розробка зброї була пріоритетом, оскільки країна перебувала в стані війни і були побоювання, що Третій Райх встигне зробити бомбу раніше. В зв'язку з цим ядерна енергетика стала радше побічним результатом «Мангетена». Швецька стратегія, враховуючи відсутність нагальної потреби поспішати у створенні бомби і вірогідні завеликі витрати при такому варіанті розвитку подій, ставила на перше місце саме розвиток енергетики, що, в свою чергу, давало побічну можливість видобутку урану для зброї.

Отримання урану з шведських глинистих сланців стало основою стратегії самодостатності Швеції. Потреба у незалежності в ядерних питаннях стала важливою метою для шведських політиків та дослідників після Другої світової війни. Тому Швеція обрала технологію, де реактор охолоджується важкою водою та може бути завантажений природним ураном без його збагачення. Імпорт урану вважався проблематичним через суворий контроль США над експортом ядерних матеріалів та обладнання. Навіть при низькій якості шведських уранових запасів, їх вважали одними з найбагатших у західному світі.

При цьому бомба мала б працювати на основі плутонію, а не урану. Якість останнього явно контрастувала із його кількістю – збагачення урану саме по собі є дорогим і складним процесом, а шведський уран був занадто поганої якості. Уряд створив стратегію, суть якої полягала у отриманні плутонію через використання урану в реакторах на основі важкої води. Важка вода, на відміну від графіту, більше підходила для роботи із шведським ураном низької якості, а також її можна було придбати в Норвегії – країни, що мала значний досвід у роботі з важкою водою і мала хороші відносини із шведами.

Норвегія і справді стала експортером важкої води до Швеції, де в 1954 році почав працювати перший експериментальний реактор «R1», завантажений трьома тонами металевого урану з Франції, в обмін на шведський уран оксид, та п'ятьма тонами важкої води з Норвегії і міг давати пів грама плутонію в день, що було непоганим результатом – якщо в 1948 році науковці зійшлися на думці, що для одного ядерного пристрою треба 36-72 кг, то в 1953 стало зрозуміло, що потрібна кількість значно менша – 8-15 кг плутонію.

Паралельно із суто технічними питаннями, планування розробки ядерної зброї у Швеції не могло не враховувати публічну сторону цього питання – думку громадян і парламентські дебати. Публічні дискусії на цю тему почалися в 1952 році, коли командувач ВПС Б. Норденскільд заявив про необхідність отримання Швецією ядерної зброї з безпекових причин, а також порекомендував купити її у Сполучених Штатах, посиляючись на неможливість Стокгольму розбудувати ядерної арсенал впродовж найближчих років. Заява було прийнята більшою мірою негативно, а міністр оборони країни заявив, що ні військові структури, ні уряд не розглядали можливості набуття державою ядерного статусу.

В цей же період у світі наростала ядерна гонка, зокрема США провели перший тест водневої бомби, а також було досягнуто успіхів у створенні тактичної ядерної зброї, яка була простіша у виготовленні, транспортуванні та обслуговуванні, а також могла бути використана безпосередньо на полі бою. Гонка озброєнь та наростаючі протиріччя між Заходом та Радянським Союзом спонукали Швецію, яка й досі дотримувалася нейтралітету, більш активно ставити ці питання на порядок денний у суспільстві.

В зв'язку з цим, у жовтні 1954 року верховним головнокомандувачем Швеції Сведлундом був представлений звіт під назвою «ОБ-54» в якому, окрім зазначених вище факторів, СРСР було визначено головною загрозою. Хоча війну СРСР проти однієї лиш

Швеції відкидали як малоімовірну, держава була в зоні ризику в разі масштабної війни Заходу і Сходу.

Звіт вказує на кілька варіантів вторгнення Союзу – як з Півночі так і з Півдня і хоча обидва напрямки були б дороговартісними і складними для СРСР, зокрема через логістичні проблеми та суворий клімат, а також через розвинені повітряні сили Стокгольму, Сведлунд наставляв на тому, що ядерна зброя, нехай і в невеликому об'ємі, зробить важливий внесок в обороноздатність країни, шляхом збільшення витрат для СРСР в разі нападу, а також такий крок буде логічним і розумним для держави, враховуючи її політику неприєднання. Було заявлено також, що країна повинна бути зацікавлена у створенні саме тактичної ядерної зброї, поява якої можна було очікувати в 1965 році.

Серед провідних політичних партій точки зору стосовно питання ядерної зброї також відрізнялись: правляча Соціал-Демократична партія розділилася на тих хто виступав за і проти ядерної зброї, а деякі її представники виступали проти нарощування збройних сил в цілому.

До останніх належала і Соціал-демократична Жіноча ліга, яка заохочувала громадськість виступати проти ядерного статусу Швеції. На своїх конференціях ця організація піднімала ряд важливих питань стосовно ядерної зброї та її наслідків, зокрема обговорювалась етичні та моральні труднощі, а також наслідки використання такої зброї, навіть в ході звичайних випробувань. Такий дискурс співпадав із тим, що відбувалося в світі в той момент. Активні виступи проти тестувань ядерної зброї набрали обертів після випробування водневої бомби США, в результаті чого японське риболовне судно, що знаходилось приблизно в 100 милях від полігону і екіпаж якого не знав про випробування, зазнало серйозних ушкоджень. Усі 23 члени команди постраждали від радіації, а один з них згодом помер. Цей випадок, а також ряд інших призвів до активних протестів проти подальших тестувань і розробки ядерної зброї в усьому Західному світі, зокрема і в сусідній до Швеції Данії, уряд якої заявив про відмову від ядерної зброї чи навіть розміщення такої на своїй території у випадку війни.

Опоненти курсу на ядерний статус також вказували на можливі економічні складнощі програми, зокрема на те, що Норвегія з певних причин може відмовитися від постачання важкої води до Швеції, що призведе до необхідності власного виробництва.

Центристська партія не займала якоїсь чітко вираженої позиції, в той час як консерватори активно виступали за. Ліберальна партія не стала активно підтримувати курс країни на здобуття ядерного статусу, хоча й схилилася до того, що необхідно дослідження у цій сфері та її фінансування.

Уряд, в особі прем'єр-міністра Ерландера та міністра оборони Нільссона, обережно відхилив подібні пропозиції – обидва політика аргументували це тим, що розвиток такої дорогої та складної програми буде не раціональним, враховуючи геополітичне становище Швеції та її вельми обмежені ресурси. В той же час лунали заяви і про те, що прийняття рішення стосовно таких питань в той період було не на часі, оскільки дослідження в цій галузі досі йшли і не було до кінця зрозуміло всі технічні питання.

Згодом FOA було завершено чергове дослідження, в якому йшлося про можливість набуття Швецією ядерної зброї, а також підтверджувався курс на створення зброї саме з допомогою плутонію, що було більш вигідно як з точки зору економіки, так і з позиції розробки ядерної енергетики. З огляду на активний розвиток тактичної ядерної зброї, тепер обговорювались ідеї створення снарядів вагою приблизно в 100 кг, які могли

використовуватися з допомогою ракет чи торпед, хоча перевагу надавали саме першому варіанту.

У 1956 році Ерландер повторив свою позицію під час обговорень ядерного питання у парламенті. Прем'єр-міністр знову заявив про нераціональність вирішення цього питання в той час, коли країні досі бракувало повного технічного розуміння всього процесу. Також було згадано і про глобальні обставини – переговори щодо введення мораторію на тестування в ООН, під час яких прийняття рішення про набуття ядерного статусу було б нерозумним. До того ж, з радянської сторони прозвучала пропозиція про перетворення Скандинавії на зону, позбавлену ядерної зброї (nuclear-weapon-free zone) і хоча Швеція не підтримала пропозицію Хрущова, це стало частиною геополітичної кон'юнктури, ігнорування якої було неможливим. Враховуючи результати досліджень FOA, таке рішення про подальшу невизначеність стало, вірогідно, прагненням відстрочити запеклі дебати в країні стосовно цього питання і підлаштування під політичні реалії Європи. Невизначеність означала зайняття вичікувальної позиції і паралельно дослідження в галузі мирного атому.

У жовтні 1957 року генерал Сведлунд випустив новий звіт під назвою «ОБ-57», який став логічним продовженням «ОБ-54». Сведлунд знову заявив про необхідність здобуття ядерної зброї, оскільки в разі війни з СРСР вона вірогідно буде використана ворогом. Окрім підкріплення старих тез, були зроблені заяви стосовно нових питань, які стали більш нагальними в останні роки. Сведлунд, посиляючись на приклади з історії, поставив під сумнів аргументацію противників ядерної зброї, суть якої полягає в тому, що відсутність у Стокгольму ядерної зброї сама по собі буде стримуючим фактором, який зробить використання такої зброї проти Швеції непотрібним.

Суть його точки зору полягала в тому, що немає жодних гарантій, що ядерна держава не стане нападати на неядерну державу через те, що остання не має такого ж озброєння як і перша. Для підтримки балансу і стримування необхідно аби і Швеція і СРСР мали ядерну зброю – такий варіант, на думку Сведлунда, забезпечив би невикористання обома країнами ядерних боєзарядів, при чому Швецію задовольнив і варіант тактичного ядерного озброєння, яке не буде загрожувати Союзу, оскільки Швеція не мала б у своєму розпорядженні достатньо коштів та ресурсів, аби уможливити надбання засобів пересування ядерної зброї такого рівня. Таке положення справ зробило б нанесення превентивного удару нераціональним і позбавленим сенсу. А в разі нападу, противнику доведеться більш детально опрацьовувати свою стратегію і тактику, оскільки конвенціональні війська вірогідно зазнають куди більших втрат.

Проблемою залишалась позиція США і їх «Мирний Атом» - програма, представлена президентом США в 1953 році, що означала для країн світу можливість значно покращити свої розробки в галузі ядерної енергетики, отримавши доступ до бази знань у цій сфері і можливість купувати раніше недоступні матеріали. Мета цієї програми не в останню чергу полягала в тому, аби утримати певні країни від створення ядерної зброї, оскільки в разі співпраці по «Мирному Атому», США мали б відправляти своїх інспекторів для перевірки об'єктів, а країна-реципієнт вигод мала робити звіти і тісно співпрацювати із Комісією з атомної енергетики.

Швеція стала однією з таких країн і пішла на співпрацю зі Штатами. Одна з головних умов такої співпраці було невикористання Швецією отриманих зі США матеріалів та технологій для розробки ядерної зброї, що передбачало присутність американців на шведських АЕС, які з часом почали піддаватися вигодам, які пропонували їм американці.

Швеція дійсно почала купувати збагачений уран в Сполучених Штатів і підписала договір про це в 1966 році і вже в наступному десятилітті сектор ядерної енергетики існував за рахунок реакторів на легкій воді, що пішло в розріз із початковими планами держави, а ідеї про видобуток власного, неякісного урану також відійшли в минуле. Прикладом може слугувати шахта в Ранстаді, плани щодо експлуатації якої з'явилися у 1960 році, однак через 5 років, коли були проведені перші тести, стало зрозуміло що видобуток урану там був занадто невигідним, зважаючи на зміни, що відбулись на ринку.

Згодом виявилось, що попереднє дослідження FOA виявилось хибним і заява про те, що країна готова до розробки ядерної зброї виявилась неправдивою. В зв'язку з цим, програма із захисту, що передбачала розвиток конвенційних озброєнь, була більш прийнятною як з політичної, так і з економічної точок зору, тож незважаючи на позицію верховного головнокомандуючого Сведлунда, курс на створення бомби не був обраний, хоча програма із захисту не повністю заперечувала таку вірогідність в майбутньому, оскільки навіть в цьому випадку дослідження ядерної зброї велись.

Таке рішення здавалося більш підходящим в контексті внутрішньої ситуації в країні. В кінці 1959 року комітетом Ради Соціал-демократичної партії, куди входили представники обох фракцій партії, був опублікований звіт, в якому вони закликали не створювати ядерну зброю. Цієї ж позиції дотримувався міністр зовнішніх справ Унден, який і був ініціатором введення мораторію на тестування під час головування Швеції в ООН і в цілому виступав за роззброєння, був прихильником ідеї того, що ядерний статус спровокує СРСР на превентивний удар, а також брав участь у просуванні виступів Жіночої ліги проти ядерної зброї. Прем'єр-міністр Ерландер в 1958 році й сам підтримав аргумент Ундена про превентивний удар і вочевидь вже тоді схилявся до того, аби відмовитися від планів створення такої зброї, однак задля збереження голосів на виборах в тому ж 1958 році знову було прийнято рішення про відкладення прийняття рішення, а згаданий вище звіт Ради утворив консенсус, який задовольнив майже усі партії, за винятком Комуністичної, яка виступала радикально проти будь-яких досліджень у цій галузі, навіть якщо вони були спрямовані суто на захист країни.

У цей період стало зрозуміло, що прагнення Стокгольму набути ядерної зброї навряд будуть реалізованими, що знайшло своє відображення у діяльності Швеції на міжнародній арені, в першу чергу в ООН, коли до Комітету десяти країн з питань роззброєння вступило ще вісім держав, зокрема і Швеція.

Окрім цього, у 1963 році, коли велися перемовини щодо Договору про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі й під водою, країна, незважаючи на свою не до кінця сформовану позицію, заявила про своє бажання підписати договір. В цьому контексті виявся важливим і перегляд ядерними державами важливості такої зброї – з часом ядерній зброї, як стратегічній так і тактичній, почали приділяти менше уваги і звичайні озброєння знову стали пріоритетними.

Питання ядерного статусу стало занадто політизованим і питання військової могутності та безпеки перейшло на другий план. FOA та звіти головнокомандувача почали витіснятися із дискурсу, але навіть військові структури почали з меншим ентузіазмом ставитися до цього питання, а діяльність Жіночої ліги та інших подібних організацій продовжувала схиляти громадську думку проти ядерної зброї.

Хоча уряд і надалі продовжував рух на збереження свободи дії (тобто можливість набуття ядерної зброї в разі необхідності), зближення з Америкою задля розвитку цивільної

ядерної енергетики поступово віддаляло технічні можливості країни для досягнення мети в разі необхідності, що робило таку програму дорожчою.

Усі ці фактори підштовхнули країни до підписання Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) 19 серпня 1968 року. Дебати стосовно ратифікації, які велись впродовж 1969 року, не були позбавлені пропозицій вийти із Договору, однак вони були відкинуті і вже в наступному році Договір було ратифіковано, а в 1975 році Швеція отримала гарантії, узгоджені з МАГАТЕ. Такий довгий шлях пояснювався бажанням країни дочекатися результатів цієї процедури між МАГАТЕ та іншими державами.

Очевидно, що країна поставила в пріоритет розвиток саме цивільної ядерної енергетики і хоча починаючи із 1945 року ці дві сфери були взаємопов'язані і збройний вимір витікав із цивільного, прагнення вдосконалити останній призвели до раціональних кроків (співпраця зі Сполученими Штатами), що, в свою чергу, призвели до неможливості створення власного, самодостатнього й ефективного ядерного паливного циклу. Видобуток власного урану й подальше отримання плутонію виявилось не вигідним, в порівнянні з тим, що пропонував американський «Мирний атом».

Врешті-решт державі не знадобилося ядерне озброєння і Швеція змогла відстоювати політику неприєднання до 2022 року, коли загроза зі Сходу знову стала нагальною для всієї Європи. Рух до ядерної зброї та поступовий відхід від неї зайняв більш ніж два десятиліття і став складним соціальним, політичним, технічним та воєнним питанням, дебати щодо якого розгорталися в країні впродовж довгого періоду й мали важливе значення і врешті-решт призвели до підписання й ратифікації ДНЯЗ та без'ядерного статусу Швеції, який вона зберігає і сьогодні.

ПОТОЧНИЙ СТАН СПРАВ У СИРІЇ ТА ЇЇ НАЙБЛИЖЧІ ПЕРСПЕКТИВИ

**Денис Нижник,
Ольга Заславська**

Станом на грудень 2024 року Сирія досі переживає наслідки багаторічного конфлікту, який почався ще в далекому 2011 році. Зруйнована інфраструктура, занепала економіка, безліч забраних життів і кінця-краю цьому не видно, але чи є надія на зміни? Розберімося з усім у загальних рисах і погляньмо на потенційні тенденції розвитку подій.

Після раптової смерті тридцятирічного диктату Хафеза аль-Асада в 2000 році з'явилася надія на його сина Башара аль-Асада, який «успадкував» владу в країні. На тлі Арабської весни він виступав із доволі демократичними лозунгами. Однак жаданого не сталося й усе залишилося приблизно таким, яким і було. Це викликало розкол серед урядових силовиків, що переросло в збройну опозицію; національно-визвольний рух місцевої та доволі численної народності курдів; небувалий підйом тамтешніх релігійних фанатиків-терористів «ІДІЛ»; місцевих кланів, котрі займали ту чи іншу сторону; і чимале пряме втручання Ірану, США, Туреччини, Ізраїлю, росії та інших арабських країн. Урешті вогонь у домни справжньої громадянської війни було покладено на совість. Довгі 14 років. Динаміка бойових дій і тимчасових територіальних вражала не на жарт. Багато різних епізодів перекиляло події в геть різні боки. І, урешті, усі сторони виснажилися й фронти перестали димічно зсуватися, що вилилося в такі собі перемир'я з численними порушеннями. Однак у більшості своїй війна на наступні роки 5 набула статичного характеру.

Великою несподіванкою була передзимова активізація опозиційних сил, що, урешті, за неповні два тижні призвела до тріумфу над диктатурою династії Асадів. Звісно, що для цього знадобилося багато часу для коаліційного об'єднання різношерстних воєнізованих угруповань, які в середньому були проти урядових сил, під одним стягом. Водночас один із ключових союзників офіційного Дамаску Іран напередодні втратив низку важелів впливу в обличчі ліванського воєнізованого угруповання «Хезболла», яке нещодавно добряче виснажив і, м'яко кажучи, залишив без стабільної вертикалі Ізраїль. Та ж росія, котра надавала Башару аль-Асаду чималу та всеосяжну підтримку, не змогла більше бути так залученою до активних дій останні кілька років через своє неспровоковане повномасштабне вторгнення в Україну лютого 2022-го, тож коли сирійський ґрунт знову загорівся їй довелося втікати усіма можливими шляхами з театру бойових дій разом зі своїм «майном». Решта гравців є надто дрібними та незначними, тож не вдаватимемося до їхнього опису. Вищезгадані фактори втрати лівової частки підтримки від союзників вирішально ослабило урядові сили, що й призвело до миттєвого обвалу лінії розмежування.

Наразі ми можемо підсумувати поточний стан справ:

- Сирійська об'єднана **опозиція** досягнула свою основну мету — повалила режим Асада. Наразі вона утримує практично всю територію країни по правий берег Євфрату, за винятком декількох ділянок навколо міста ет-Табка та Дейр-ез-Зор.

- **Курдські** підрозділи не похизують вагомими здобудками, хіба перейшли Євфрат біля міста Дейр-ез-Зор і кілька ділянок навколо міста ет-Табка. Натомість втратили на північному заході ексклав навколо міста Телль-Ріф'ат, а також Манбідж.

- «ІДІЛ» захопив черговий бархан.

- Війська **Ізраїлю** на Голанських висотах терпеливо дочекалися падіння Дамаску, а тоді стали далекобійною зброєю нищити військові об'єкти в Сирії, побоюючись, що ті, як потраплять до рук опозиційних сил, будуть використані проти євреїв. Також війська Ізраїлю зайняли певні ділянки демілітаризованої зони в районі Ель-Кунейтри.

- Режим Асада, авжеж, пав. Частина урядових військ склала зброю, утекла до Іраку, Йорданії, перейшла на бік опозиційних сил чи амністована. Президент із родичами втік до росії. Урядовці та держслужбовці дійшли згоди про плавний перехід влади за півтора роки [6].

Оскільки громадянську війну в країні, мабуть, іще не скінчено, а деякі ділянки Сирії все ще палають, то поки мусимо обмежитися короткостроковими, чи щонайбільше середньостроковими гіпотезами розвитку подальшої долі Сирії.

Опозиційні сили. Якщо взяти до уваги, що добру половину угруповань опозиції на Заході визнано терористичними [0][4], часто за минуле, (хоча це нікому особливо не заважає, оскільки ті ж США та Туреччина співпрацюють з ними через посередників), то вести з ними дипломатичну діяльність місцями буде проблематично. Проте маю припущення, що на це дивитимуться крізь пальці, оскільки перемога опозиції в цілому позитивно сприймається на противагу режиму Асада. З огляду на перші заяви опозиції щодо переходу влади, вона має пройти доволі плавно без радикальних та всеосяжних кадрових змін, особливо на нижніх і середніх ланках держуправління та місцевого самоврядування. Розуміючи своє становище, чиновники вибрали для себе найкращий варіант — просто перефарбуватися в кольори переможців. ООН та інші міжнародні організації активно підтримують ці зусилля, наголошуючи на необхідності створення нових політичних інституцій, які б забезпечували стабільність та прозорість. Тепер знайти спільну мову із сунітськими країнами буде

найпростіше, а от щодо шиїтських (Іран) — м'яко кажучи, не впевнений. Соціальна стабільність є ключовим фактором для успішного відновлення Сирії. Важливо забезпечити доступ до освіти, охорони здоров'я та інших основних послуг для всього населення. Реінтеграція внутрішньо переміщених осіб та біженців у суспільство потребує значних зусиль та ресурсів. Проведення програм по відновленню психічного здоров'я, соціальної підтримки та професійного навчання може сприяти зміцненню соціального «здоров'я» країни.

Курдські формування. Вони продовжать свою боротьбу на правому березі ріки Євфрат, проте ситуація складається таким чином, що їхні формування будуть зрештою відкинуті опозиційними та турецькими силами на лівий берег.

Туреччина. Завдяки свої постійній і всеосяжній підтримці опозиційних сил у Сирії та проведенням обмежених військових операцій по відношенню до курдських угруповань, це майже нівелювало одну з головних проблем для опозиції та деяких угруповань, що є фактичними проксі-силами Туреччини в регіоні. Також прогнозується на тлі успіхів поблизу Телль-Ріф'ат і Манбідж продовження спроб Туреччини розширити. Завдяки перемозі об'єднанню опозиційних сил на офіційним Дамаском Туреччина, з легкої подачі США [5], сильно розширила свій вплив у Сирії, грубо посунувши росію, якій, схоже, уже не залишилося місця на сирійському військово-політичному театрі. Власне, це також підірве логістичні можливості росії вести справи й на африканському напрямку, оскільки потенційно повністю втрачається доступ до середземноморських портів Латакії й Тартуса, а також авіабази «Хмеймін».

Ізраїль. Війська Ізраїлю, схоже, вирішили вдатися до старої єврейської хитрості та шляхом вторгнення створити «буферну зону» на місці демілітаризованої зони в районі Ель-Кунейтри для «буферної зони» (Голанські висоти) — яку вони окупували в 1967р під час тодішніх війн для відмежування агресора від населених пунктів Ізраїлю — а також для оперативної переваги в протистоянні з «Хезболлою» в Лівані, проксі-силами Ірану. Тим не менш Голанські висоти в цілому ризикують стати предметом палкої суперечки або й збройної конфронтації, оскільки сирійська опозиція озвучила намір повернути анексовану Ізраїлем територію, на що їй категорично відмовили в Тель-Авіві.

Сирія перебуває в стані глибокої політичної та соціально-економічної кризи, яка серйозно впливає практично на всі аспекти життя населення. Країна стикається з однією з найбільших гуманітарних криз у світі. За даними ООН, понад 13 мільйонів людей потребують гуманітарної допомоги, включаючи основні продукти харчування, медичні послуги та чисту воду [2]. Внутрішньо переміщені особи та біженці продовжують жити в умовах невизначеності, часто без доступу до основних послуг. ООН та інші міжнародні організації продовжують свої зусилля для надання допомоги, але виклики залишаються значними. Від наслідків бойових дій, санкцій та інших супутніх внутрішніх проблем потерпає й економіка країни. Рівень інфляції залишається високим, а валюта країни знецінюється [3]. Відсутність доступу до міжнародних ринків та інвестицій ускладнює процес економічного відновлення. Прогнозується, що реальне ВВП країни скоротиться на 1,5% у 2024 році, продовжуючи тенденцію зменшення, яка вже була зафіксована у 2023 році [3]. Міжнародна спільнота продовжує надавати значну гуманітарну та фінансову допомогу Сирії. Європейський Союз, США та інші країни обіцяють виділити додаткові кошти для відбудови зруйнованої інфраструктури, включаючи школи, лікарні та житлові будинки. Співпраця з міжнародними фінансовими установами, такими як Світовий банк та

Міжнародний валютний фонд, може сприяти залученню інвестицій та реалізації економічних реформ. Для відновлення економіки необхідно забезпечити стабільність та створити сприятливі умови для бізнесу. Зниження корупції, зміцнення правової системи та покращення ділового клімату можуть сприяти залученню іноземних інвестицій. Крім того, важливо розвивати локальні підприємства та підтримувати ініціативи, спрямовані на підвищення зайнятості населення. Стабільність Сирії тісно пов'язана з ситуацією в усьому регіоні Близького Сходу. Мирне врегулювання конфліктів, зниження напруженості та зміцнення регіональної співпраці можуть сприяти стабільності в Сирії. Активна роль регіональних організацій, таких як Ліга арабських держав та Організація ісламського співробітництва, має велике значення для досягнення тривалого миру. З новою владою Сирія має доволі хороші шанси стабілізувати ситуацію в країні, наблизити громадянську війну до завершення та почати нарешті налагоджувати більш-менш спокійне життя.

Список використаних джерел

1. Amendments to the Terrorist Designations of al-Nusrah Front. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://2017-2021.state.gov/amendments-to-the-terrorist-designations-of-al-nusrah-front/>
2. Middle East: Live updates from Syria and the wider region for 9 December. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.un.org/en/story/2024/12/1157961>
3. Syria: Growth Contraction Deepens and the Welfare of Syrian Households Deteriorates. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/05/24/syria-growth-contraction-deepens-and-the-welfare-of-syrian-households-deteriorates>
4. Turkey designates Syria's Tahrir al-Sham as terrorist group. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-turkey-idUSKCN1LG1XM/>
5. Твіт Дональда Трампа від 7 грудня 2024р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://x.com/realDonaldTrump/status/1865434273953509462>
6. تسليمها حين إلى سوريا مؤسسات على يشرف الوزراء رئيس: الجولاني. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://amp.dw.com/ar/تسليمها-حين-إلى-سوريا-مؤسسات-على-يشرف-الوزراء-رئيس-الجولاني/a-70994576>